

ДЪРЖАВНО ОПИТНО ПОЛЕ ПО РОЗОВАТА КУЛТУРА

III
6348

МАСЛОДАЙНАТА РОЗА И НЕЙНОТО ОТГЛЕЖДАНЕ

ОТЪ КОНСТАНТИНЪ ГЕОРГИЕВЪ
(Ръководител на държавното опитно поле
по розовата култура въ гр. Казанлъкъ)

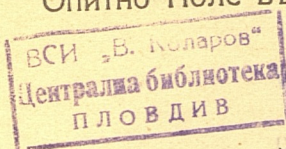
III 6348

JW 6214.5

Д. 659/1941

На вниманието на любопитните розопроизводители!

Понеже предприетите опити през 1927—1928 год. изпитване на препаратата „Солбаръ“ против ржждата не бѣха прѣвършени при издаването на настоящата книга и резултатите отъ тѣзи опити не сж помѣстени въ текста на книгата, намираме за нужно да прибавимъ долуизложените резултати както сж дадени въ протокола издаденъ отъ Държавното Опитно Поле въ гр. Казанлъвъ.

ПРОТОКОЛЪ

за

Изпитване действието на СОЛБАРА противъ розовата ржжда
(Phragmidium Subcorticium)

Действието на Солбара като средство за борба противъ розовата ржжда започна да се изпитва въ държавното опитно поле по розовата култура въ гр. Казанлъкъ презъ 1927 год.

Необходимото количество Солбаръ се изпрати отъ Генералното представителство на Германския химически трѣстъ И Г. фарбениндустрия А. Г. . Презъ 1927 год. опита бѣше заложенъ върху една площъ отъ 1 декаръ двугодишни червени рози а за сравнение на прѣсканата съ Солбаръ парцела се съпостави втора парцела съ рози отъ сжщата възраст прѣскана съ Бордолезовъ разтворъ и трета парцела не прѣскана за сравнение. Едновременно се извършваха прѣскането съ Солбаръ и Бордолезовъ разтворъ и въ двете парцели. Имайки предвидъ атмосферните явления, които често пжти сж различни даже въ две последователни години, то опита продължи и презъ 1928 год.

Презъ 1928 год. опитите съ Солбаръ бѣха предприети върху три различни парцели съ рози отъ три различни възрасти. За сравнение на тѣзи три парцели се съпоставиха други съседни три парцели съ рози отъ съотвѣтна възраст на първите парцели и други парцели не прѣскани. Прѣсканията се извършваха както следва:

1) Солбаръ.

1	прѣскане	съ	1%	разтворъ	отъ	Солбаръ	на	27/IV
2	"	"	1%	"	"	"	"	19/V
3	"	"	1%	"	"	"	"	29/VI

2) Бордолезовъ разтворъ.

1	прѣскане	се	извърши	съ	1 $\frac{1}{2}$ %	разтворъ	на	27/IV
2	"	"	"	"	1 $\frac{1}{2}$ %	"	"	19/V
3	"	"	"	"	1 $\frac{1}{2}$ %	"	"	29/VI
4	"	"	"	"	1 $\frac{1}{2}$ %	"	"	26/VII

1928 год

Резултатът от пръскането. Още след второто пръскане по всичко личеше, че Солбара е по-силно средство, защото всички листа останаха незасегнати от ржждата, въпреки, че парцелата се намираще съседно до парцела, никак не пръскана, в която ржждата свободно се развиваше. Във парцелата пръскана с Бордолезовъ разтворъ ржждата се ограничи по нейното развитие, не може да спре. През месец септември парцелата пръскана с Солбаръ се запази напълно чиста от ржждата; а парцелата пръскана с Бордолезовъ разтворъ, ржждата се разви чувствително.

Пръскане през 1928 година:

1) Съ Солбаръ:

1	пръскане с	1%	разтворъ на	13/IV
2	"	"	"	16/IV
3	"	"	"	19/VI
4	"	"	"	15/VII

Пръскането с Бордолезовъ разтворъ, за сравнение въ другите 3 парцели се извърши на същите дати.

Резултати: Солбара се указа крайно ефикасенъ. Всичките рози пръскани с Солбаръ се запазиха напълно чисти от ржждата. Вегетацията продължи до есента с буйни, сочни и зелени лѣторасли. Въ парцелите пръскани с Бордолезовъ разтворъ ржждата проникна, разви се и половината от листата опадаха по-рано.

Заклучение: Солбара наистина се явява, като най-сигурно, ефикасно и спасително средство противъ розовата ржжда, следователно то е незаменимо за сега средство, като така трѣбва да намѣри голѣмо приложение за борба с розовата ржжда за спасяването на розовата култура.

На Солбара се разрешава внос и широкото му приложение се препоръчва.

Ржководителъ на държавното опитно поле,

Агрономъ: **К. Георгиевъ.**

Altun/
5/IV 1928
Солбаръ

ДЪРЖАВНО ОПИТНО ПОЛЕ ПО РОЗОВАТА КУЛТУРА

**МАСЛОДАЙНАТА РОЗА
И
НЕЙНОТО ОТГЛЕЖДАНЕ**

ОТЪ

КОНСТАНТИНЪ ГЕОРГИЕВЪ

(РЖКОВОДИТЕЛЪ НА ДЪРЖАВНОТО ОПИТНО ПОЛЕ
ПО РОЗОВАТА КУЛТУРА ВЪ ГР. КАЗАНЛЪКЪ).

1928 год.

III 6348

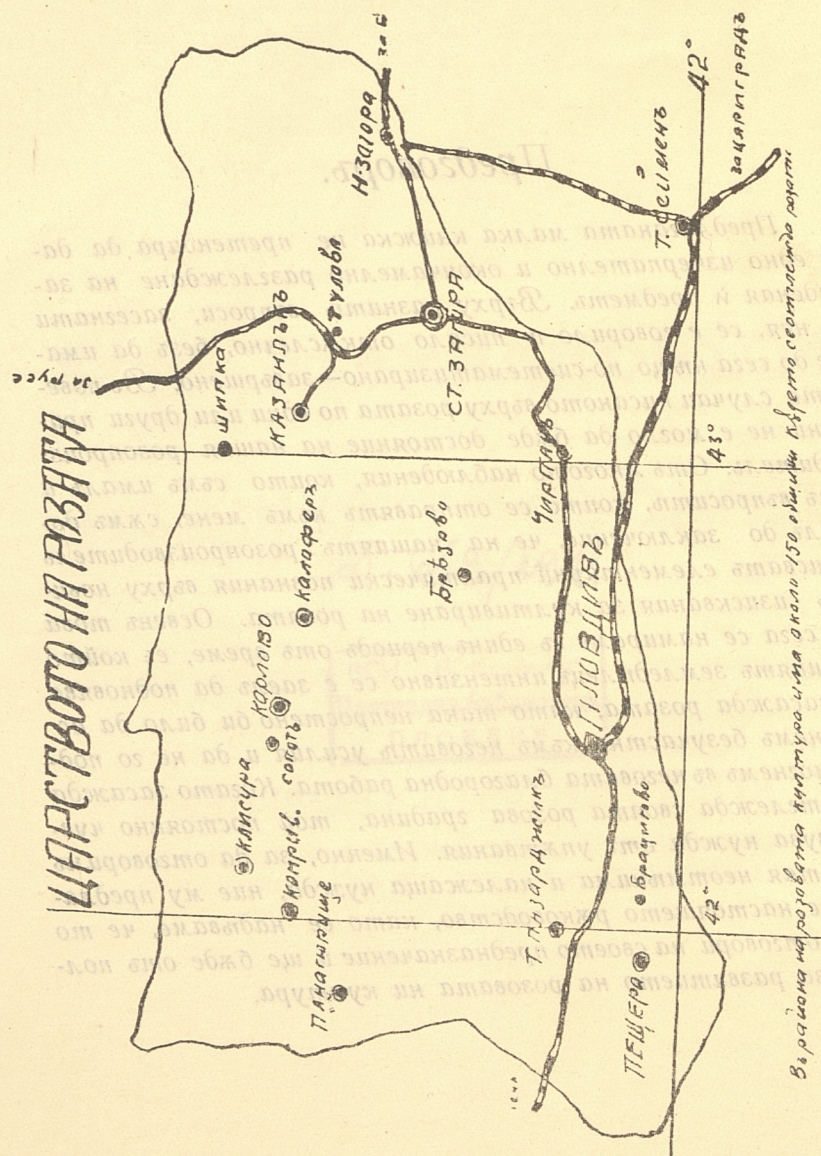
2.659/1941

ВСИ „В. Коларов“
Централна библиотека
ПЛОВДИВ

Печатница
„ИВ. ГУТЕНБЕРГЪ“
Казанлък.

Предговоръ.

Предлаганата малка книжка не претендира да даде едно изчерпателно и окончателно разглеждане на зададеная ѝ предметъ. Върху разнитъ въпроси, засегнати въ нея, се е говорило и писало откъслечно, безъ да има-ме до сега нѣщо по-систематизирано—завършено. Въ пове-чето случаи писаното върху розата по едни или други при-чини не е могло да бѣде достояние на нашия розопроиз-водителъ. Отъ многото наблюдения, които съмъ ималъ и отъ въпроситъ, които се отправятъ къмъ мене, сжмъ до-шелъ до заключение, че на нашиятъ розопроизводителъ липсватъ елементарни практически познания върху нови-тъ изисквания за култивиране на розата. Освенъ това за сега се намираме въ единъ периодъ отъ време, еъ който нашиятъ земледѣлецъ интензивно се е заелъ да подновява и засажда розата, като така непростено би било да ос-танемъ безучастни къмъ неговитъ усилия и да не го под-помогнемъ въ неговата благородна работа. Когато засажда и отглежда своята розова градина, той постоянно чув-ствува нужда отъ упътвания. Именно, за да отговоримъ на тая неотмѣнима и належаща нужда, ние му предла-гаме настоящето ръководство, като се надѣваме, че то ще отговори на своето предназначение и ще бѣде отъ пол-за за развитието на розовата ни култура.

Маслодайната роза и нейното отглеждане.

ИСТОРИЯ.

Историята на маслодайната роза е толкова стара, колкото историята на самия човешки общества. За това ни свидетелствува обстоятелството, че въ религията, въ литературата въ историята и въ изкуствата на първия исторически племена розата е намирала винаги почетно мѣсто. Митологията пъкъ ни дава най-фанстатични предположения за произхода на розата. Така напр. Анакреонъ разказва, че розата се е родила едновременно съ Венера — богинята на красотата и че когато вълнитѣ изхвърлили богинята на брѣга на морето, заедно съ нея били изхвърлени и семената на розата, които поникнали, порасълъ розовъ храстъ и цѣфнали по него кичести цвѣтове, за да изпълнятъ въздуха съ приятенъ миризъ, отъ който Венера вдишала за първи пътъ следъ рождението си. Така Анакреонъ поставя розата като емблема на красотата. До колко тя е била обичана и отъ Вавилонянитѣ личи отъ това, дето тѣ сж я изобразявали и издѣлбавали по разни предмети, които сж служели за украшения. — Евреитѣ сж култивирали розата 1200 год. преди Христа. Омеръ споменува за розата въ VIII вѣкъ пр. Хр., а грѣцкиятъ изторикъ Херодотъ още въ V вѣкъ преди Христа описва нѣкаква си шестдесетолитна роза. Извѣстнитѣ старо-римски писатели Цицеронъ, Хораций, Лукреций, Овидий и Виргилий въ своитѣ безсмъртни творения сж възнесли розата като емблема на красивото и възвишеното. Римлянитѣ сж обичали толкова много розата, че въ време на пиршества и шедствия сж постилали улицитѣ съ розовъ цвѣтъ. А римскиятъ императоръ Неронъ само за едно пиршество е похарчилъ 30,000 лири стерилинги, или около 18 милиона лева, за розовъ цвѣтъ, съ който сж били окичени главитѣ на присѣтсвующитѣ гости на банката му! Грѣцитѣ и римлянитѣ сж използвали розата като лѣкарство. Така напр. римлянитѣ сж употребявали розовата меризма противъ главоболие, причинено отъ пиянство. Хораций препорѣчвалъ вѣнечнитѣ листа на розата за конфети, а останалата частъ съ тичинкитѣ да се поставя въ виното.

Въ поезията на нѣкой източни народи, се говори, че розата не е имала бодли, но следъ появяването на Аримана — Богъ на злото — розата се покрила съ бодли. Сжщото възпроизвежда Отецъ Св. Василий, като казва, че розата се покрила съ бодли следъ като хората сж почнали да се развращаватъ.

Кога и къде точно за пръвъ пжтъ розовиятъ цвѣтъ е билъ използванъ за индустриални цѣли, не се знае. Въ всѣки случай за отечество на тази индустрия се считатъ Индия и Египетъ, отъ кждето после се е разпространила въ Персия и Тунисъ. Fluchiger е намѣрилъ стари арабски ржкописи, въ които се говори че въ IX вѣкъ следъ Христа Фарзистанъ плащалъ по 30000 шишета розова вода данѣкъ на Багдатското правителство. Споредъ Санкритската литература, индийцитѣ се считатъ за откриватели на розовата дистиляция. Една персийска легенда разказва, че розовото масло било открито случайно отъ княгиня Нуръ — Джиханъ. На нейната свадба било заповѣдано фонтанитѣ изъ градина-та на двореца да се изпълнятъ съ розова вода. Разхождайки се съ своя младъ съпругъ, княгинята забелѣзва на повърхността на розовата вода блѣскави маслени капчици, които капки сж указало че сж розово масло. Тогава княгинята въ честъ на своя мъжъ нарича това масло на неговото име Атахъ Джиханъ Гиръ. Думата attar на английски значи есенция чисто масло, а attar of roses значи розово масло.

Двойната дистиляция, каквато я виждаме днесъ, е придобивка на новитѣ времена. Добиването на розово масло по поменатия начинъ е станало извѣстно едвамъ презъ 16 вѣкъ. По-рано добиването е ставало по примитивенъ начинъ вѣроятно чрезъ поглжщане отъ разни мазнини както това се върши и днесъ за добиване на масла отъ някои етерни растения.

Пжтя, по който розата е дошла въ България, съ точностъ не се знае. Има две мнения. Едното отъ тѣхъ е, че розата е била пренесена отъ турцитѣ отъ Тунисъ. Другото мнение гласи, че нѣкакъвъ дервишъ я пренесълъ отъ Индия или Персия за пръвъ пжтъ въ гр. Казанлъкъ заедно съ необходимитѣ уреди за дистилиране. А турскиятъ географъ Хаджи Калва споменува въ 17 столѣтие за розови градини около Одринъ. Отъ казаното може да се заключи, че маслодайната роза е била пренесена за пръвъ пжтъ въ България въ Казанлъкъ — отъ турци въ края на 17 в., или въ началото на 18 в., и отъ тогава населението е започнало да я култивира. По късно постепенно тя се е разпространявала на западъ по течението на р. Тунджа, като е заемало все по-го-лѣми пространства, прехвърлила е Калоферския хребетъ и се

е настанила въ Стрѣмската долина, кждето намира отлични условия да вирѣе. Презъ XIX столѣтие розата е била пренесена и отвѣдъ Марица по склоноветѣ на севернитѣ Родопи. Презъ сжщото време тя заема и южнитѣ склонове на Срѣд-на гора. Въ края на поменатия вѣкъ и началото на двадесетия розопроизводството става главенъ поминѣкъ на населението отъ тия области.

Долуприведената таблица показва въ цифри развитието на розовата култура презъ миналитѣ 30 години.

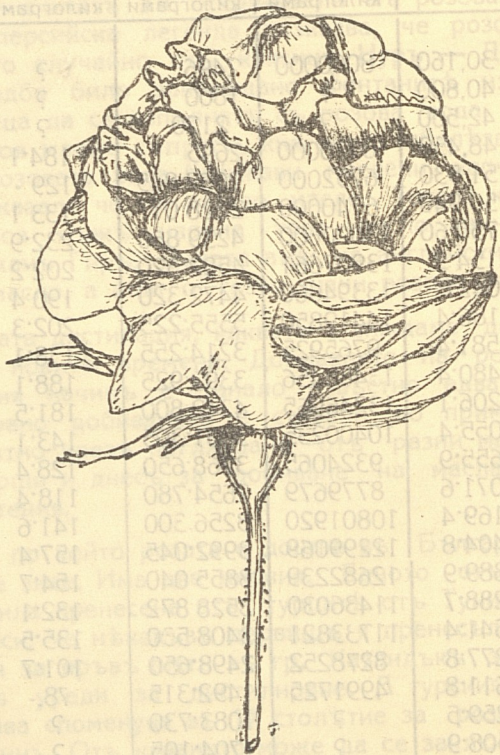
Години	Общо засети декари	ПРОИЗВОДСТВО			Срѣдно масло на декарь въ грамове
		Всичо цвѣтъ въ килограми	Всичко масло въ килограми	Срѣдно цв. на дек.въ килограми	
1889	30,160	8000000	2496	?	?
1895	40,800	?	1800	?	?
1896	42,500	?	2120	?	?
1897	48,450	8920000	2695	184.1	12.70
1898	51,530	6752000	2067.845	129.	9.50
1899	50,940	6740000	2228.01	133.1	10.00
1903	59,750.60	13020600	4239.860	232.9	15.20
1904	72,154.5	13907661	4582.520	202.2	13.30
1905	73,042.1	13394660	4472.320	190.4	12.71
1906	73,186.4	14419850	5555.225	202.3	12.78
1907	72,581.4	9765925	3214.255	138.1	9.09
1908	73,480.4	13488456	3399.925	188.1	9.48
1909	76,206.1	13246965	4242.800	181.5	11.62
1910	76,055.4	10400235	3031.305	143.1	8.34
1911	76,655.9	9324065	3268.650	128.4	9.01
1912	79,071.6	8779679	2654.780	118.4	8.16
1913	79,169.4	10801920	3256.300	141.6	8.53
1914	85,404.8	12299069	3992.045	157.4	10.22
1915	86,889.9	12682239	3855.040	154.7	9.41
1916	89,288.7	11436030	3528.872	132.1	8.20
1917	86,641.4	11733821	3408.530	135.5	7.90
1918	84,277.8	8278252	2498.650	101.7	6.14
1919	63,611.8	4991725	1492.315	78.	4.69
1920	47,259.5	?	1083.730	?	?
1921	44,508.9	?	1704.105	?	?
1922	48,492.8	?	1599.780	?	?
1923	47,316.1	?	1302.600	?	?
1924	49,680.4	?	862.640	?	?
1925	50,000				
1926	52,000				
1927	54,000	9782643		179.5	

ОПИСАНИЕ НА МАСЛОДАЙНИТЪ РОЗИ.

До днес сж известни в парк-устройството около 7000 разновидности рози, отъ които само около 200 сж описани, а отъ тях само 30 сж считатъ маслодайни. Отъ последнитъ първо мѣсто държи нашенската маслодайни роза-Rosa Damascena (Mill).

Въ България различаваме главно два вида маслодайни рози: червена маслодайна роза-Rosa Damascena и бѣла маслодайна роза-Rosa Damascena oleifera var Alba. Червената Rosa Damascena не се намира въ диво състояние, а е хибридъ, т. е. произлѣзла е отъ френската роза-Rosa Galica и мѣстната наша шипка Rosa Canina. Отъ начало нашата чер-

КИЧЕСТА ЧЕРВЕНА РОЗА.

вена роза не е била такава, каквато я виждаме сега. Тя не е притежавала качествата, които сега притежава, но въ продължение на вѣкове при добра грижа и обработка тя е придобила сегашнитъ си ценни качества. За отечество на нашата маслодайна роза се счита Сирия, нѣкжде изъ околността на града Дамаскъ, отъ кждето носи и името си — Rosa Damascena.

Тя представлява разклоненъ отъ основата храстъ, покритъ изобилно съ тъмно-кафяви бодли. Обича запазени отъ вѣтрове мѣста съ умѣренъ климатъ. При най добри условия и обработка тя едва достига два метра височина. Различаваме две разновидности червена маслодайна роза: една пулеста и друга кичеста. Пулестата има най-много до 8 вѣнечни листа и отъ 100 до 120 тичинки, а на кичестата вѣнечнитъ листа сж отъ 26 до 36, а тичинкитъ отъ 80 до 100. До скоро се мислѣше, че пулестата роза, която има повече тичинки отъ кичестата, е по-маслодайна отъ последната, обаче отъ направенитъ напоследъкъ опити се докази противното, т. е., че кичестата роза при едни и сѣщи условия дава повече масло отъ пулестата. Освенъ това, ако отъ единъ декаръ

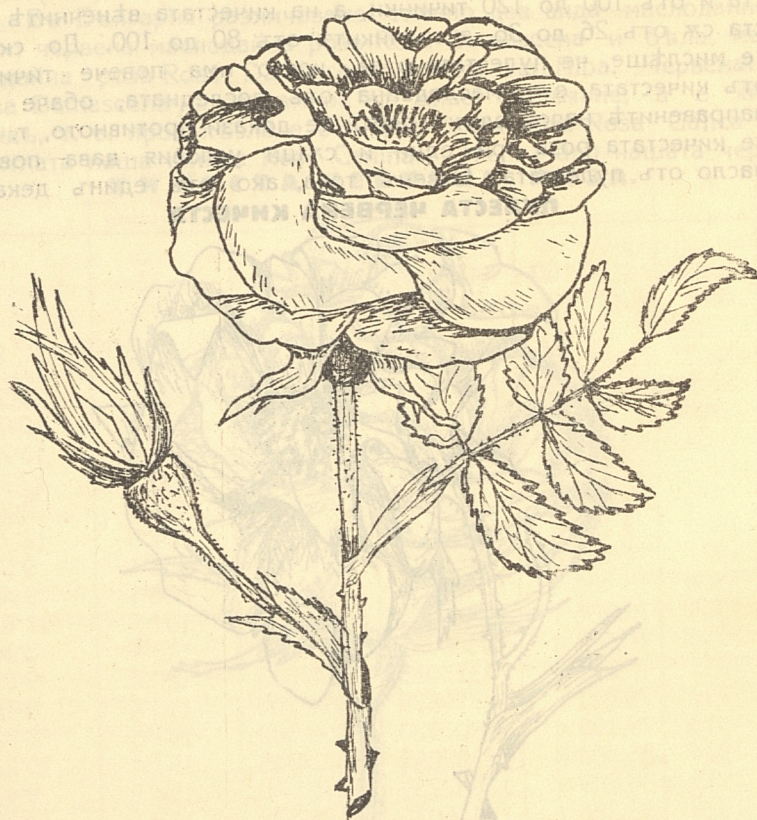
ПУЛЕСТА ЧЕРВЕНА КИЧЕСТА

пулеста червена роза се набере сръдно 100 кгр. цвѣтъ то отъ сѣщото мѣсто отъ кичестата роза ще се набере отъ 120 — 150 кгр. цвѣтъ. Его защо кичестата роза трѣбва да се предпочита предъ пулестата. Трѣбва да се забележи, че между дветъ разновидности — пулестата и кичестата червени рози — нѣма никаква разлика, освенъ въ устройството на цвѣта, за което се каза по-горе. Освенъ тази разлика други анатомически различия не могатъ да се забележатъ. Бѣлата маслодайна роза — Rosa damascena oleifera var Alba (L.) е заемала доста голѣмо пространство отъ розовитъ ни градини

въ миналото. Тя е много по-буйна и по-висока отъ червената. Расте право нагоре и съ по-малко разклонения. Достига до 2.5 м. височина. Цвѣтътъ на стеблото е тъмнозеленъ, а на младитѣ леторасти блѣдозеленъ. Презъ зимата цвѣтътъ на корена е червеникъвъ. Листцата ѝ въ сравнение съ лист-

БѢЛА КИЧЕСТА

цата на чярвената роза сж по-дребни и стоятъ на по-къси дръжки. Има малко бодли, но голѣми и закривени шипообразно. Различаваме 4 разновидности бѣла маслодайна роза у насъ: Пулеста и кичеста, както при червената роза. По цвѣтъ кичестата бива чисто бѣла и червеникава (пимбяна). Предполага се, че последната, червената разновидностъ е смѣшение отъ червената и бѣла роза. Нѣкой дѣлятъ още кичестата бѣла на едра и дребна, но това вѣроятно се дължи повече на мѣстни и климатически условия, отколкото на нѣкакви батанически различия. Бѣлата роза има по-слабъ миризъ и дава по-малко масло. По отношение количеството на цвѣта бѣлата роза дава два пжти по вече цвѣтъ отъ чярве-

ната, а по отношение на масленостъ — 2:1, т. е. ако единъ мускалъ масло, 5 гр., се добива отъ 30 кгр. бѣлъ розовъ цвѣтъ то сжщото количество масло ще се добие отъ 15 кгр. червенъ розовъ цвѣтъ. Едно отъ преимуществата на бѣлата роза е

БѢЛА ПУЛЕСТА

нейната устойчивостъ къмъ заболяване. Тя по малко бива нападана отъ болести и неприятели, вирѣе отлично на засѣн, чени и по-слаби мѣста, живѣе повече отъ 50 години на едно сжщо мѣсто издържа много повече на студоветѣ отъ колкото червената роза. Относително качеството на маслото, нейното масло е много по-долнокачествено отъ това на червената, понеже съдържа по-голѣмъ процентъ стеароптенъ, който е восъчна материя безъ миризъ и има значение като вещество,

което понижава точката на замръзването на маслото. То има и по-неприятен мирис и затова търговците отблъскват да купуват розово масло, въ което има голъм процентъ масло отъ бълъ цвѣтъ.

Освенъ посоченитъ типични бѣла и червена маслодайно

УЛРИХЪ БРЮНЕРЪ

рози съ своитъ вариетети, срѣща се още единъ вариететъ червена роза, наречена „Стамболска роза“. Този вариететъ по външността на храста прилича на бѣлата роза. Бодли липсватъ освенъ въ долната частъ на стеблата; тѣ сж прави и

много дребнички. Цвѣтоветъ сж едри и иматъ вишно-червенъ цвѣтъ. Вѣнечнитъ листа сж много, достигатъ до 100 на брой. Тичинкитъ сж малко на брой и представляватъ деформирани вѣнечни листа. Въ миналото Стамболската роза е заемала доста мѣсто въ розовитъ градини, обаче следъ като практиката е установила нейната малопродуктивностъ, тя е почти на изчезване. Вѣроятно въ скоро време ще постигне сжщата участь и бѣлата роза, която въ миналото е заемала около 40% отъ розовитъ ни градини, а днесъ едва около 10%.

Следъ като изтъкнахме преимуществата на мѣстната червена маслодайна роза предъ останалитъ вариетети маслодайни рози, остава да кажемъ нѣколко думи за нѣкои отъ познатитъ у насъ чужди маслодайни рози. Такива сж Ulrich Bruner и De Hay, върху които се правятъ наблюдения.

Първата отъ тия рози е буйна, дава високъ приръстъ, съ голъми алени цвѣтове, които срѣдно тежатъ по 7'5 гр. единия, т. е. 133 цвѣта се равнятъ на 1 кгр. когато за мѣстната червена роза сж нуждни отъ 250 300 цвѣта въ 1 кгр. Ulrich Bruner цвѣти презъ цѣлото лѣто, но все пакъ силата, на цвѣтенето си остава края на май и юни. Тя има по слабъ мирисъ и е по-малко маслодайна. Нейното най ценно качество се състои въ това, че слабо, дори никакъ не се напада отъ розовата ржда (*Phragmidium Subcorticium*) и въ случая може да послужи като отличенъ материалъ за подобрене на мѣстната червена роза. Продължителното цвѣтене на тази роза презъ цѣлото лѣто не е отъ значение, защото презъ горещитъ и вѣтровититъ дни, каквито преобладаватъ въ областта на розовата култура тя губи голъма частъ отъ своята масленостъ.

Ето защо следъ сезона на розобера тя може да има само декоративно значение, но не и индустриално.

Вториятъ чуждъ вариететъ Де Нау, е низкъ храстъ характерното е, че многото разклонения, които тя има, излизатъ на право отъ коренната шийка. — Листата и сж малки, твърди и дебели съ дълбоко поставена нерватура, и тъмно зеленъ цвѣтъ. Стеблото изобщо и е покрито съ дребни бодли. — Цвѣтоветъ сж голъми. Тя е най-низко-стеблена отъ описанитъ до сега рози. Срѣдниятъ приръстъ на година не надминава 80 см. когато мѣстната червена роза дава до 1'50 м. висолиторасти, а Ulrich Bruner дава надъ 2 м. леторасти. Цвѣтоветъ на тая роз се явяватъ по върховетъ на лѣтораститъ, като всѣки лѣторастъ носи отъ 1—10 цвѣта, а не отъ 1—3, както е при мѣстната червена роза. Цвѣтоветъ и сж винено-червени съ доста силенъ мирисъ, съ срѣдняя тежестъ 5 гр. единия цвѣтъ, или 200 цвѣта тежатъ 1 кгр. Маслеността на тая роза при нашитъ условия не е още изследвана. Никакъ не се напада

отъ розовата рѣжда. Цѣвти до настѣпване на студовѣтъ. Тя представлява особенъ вариететъ, който може да послужи като

(ДЕХАЙ)

териалъ за подобрене на мѣстната ни роза. Най лошото качество на тая роза е, че цѣвтовѣтъ ѝ окапватъ много бърже, затова брането на цѣвтовѣтъ трѣбва да се извърши преди пълното разтваряне на венечнитѣ имъ листа.

КЛИМАТЪ.

Следъ толкова скитания на маслодайната роза изъ различни страни и континенти, най-после тя се установява въ една зона съ най-благоприятни климатически условия за нея — въ така наречената „Розова долина“. Тукъ тя отъ вѣкове се култивира и се използва за индустриални цѣли. Климата въ тая зона е действително сухъ, континенталенъ, но презъ вре-ме на цѣфтенето на розитѣ той е най-подходящъ за тая

култура. Въ разстояние на 12 години отъ 1909 до 1920 год. за Казанлъшка околия сръдната месечна температура презъ м. май и юний, т. е. презъ розобера, е била отъ 11—15° С. Валежътъ презъ сжитѣ месеци отъ 911—20 год. е билъ сръдно 925 литри на кв. м. При такива изобилни дѣждове и прохладна температура всѣка сутринъ розитѣ се покриватъ съ изобилна роса — едно условие, което е най-важно и отъ което зависи качеството и количеството на добитото масло. достатъчно е единъ горещъ слънчевъ день, безъ роса по розитѣ, за да наруши продукцията на маслото.

Условията, които способствуватъ или помагатъ за превъзходното развитие на розата тука сж условия, които можемъ да наречемъ цѣла тайна, защото е мжно да се доловятъ и опишатъ. Има и други мѣста съ такива валежи и температура, обаче липсватъ ония съчетания на климатически и почвени условия, каквито има тукъ и които именно я правятъ доходна. Следователно, всички страхове и викове на нѣкаква си грѣцка конкуренция съ розово масло, произведено изъ областта на Македония, сж неоснователни, защото всички ние познаваме условията тамъ — условия, които ще дадѣтъ може-би буйни, но не и маслодайни рози.

Значи най-важниятъ елементъ, който придава цѣнности-тъ на нашата маслодайна роза е безпорно климатътъ, който пкъ се обуславя отъ географическото положение на мѣстността. На северъ Стара-планина е достатъчно висока, за да запази розитѣ отъ силнитѣ и студени северни вѣтрове, които както презъ зимата, така и презъ време на цѣвтенето оказватъ пагубно влияние върху нейната маслодайностъ и развитие. Многобройнитѣ рѣкички които се спускатъ отъ Ст.-планина и Сръдна-гора, сж отъ голѣмо значение, защото подържатъ необходимата влажностъ презъ време на розобера. Горитѣ върху двата масива, между които се намиратъ розовитѣ градини, оказватъ най-благоотворно влияние върху нейното състояние и продукция на масло, чрезъ запазване влагата въ почвата и равномерното ѝ разпредѣляне въ въздуха.

Можемъ да си представимъ, какво щѣше дя бжде, ако тия склонове бѣха голи канари, които да отразаватъ горещитѣ слънчеви лъчи и обърнатъ Розовата долина въ тлѣща пещъ! Щѣхме ли да имаме този прохладенъ климатъ съ обилна роса по розитѣ презъ май и юний? Сигурно не!

ПОЧВА.

Почвата въ Розовата долина е най-подходяща за розовата култура. Тя е наносна, смѣсена съ дребенъ и едъръ чакълъ, примесена съ глина и пѣськъ; достатъчно е ровка за лесното проникване и разитие на коренната система; пропусклива и оцедна, за да не задържа излишната вода въ себе си. Тукъ почвата е богата съ хренителни материали. Иначе би било невъзможно да имаме 50 и по-вече годишни ста-

ри розови градини на едно и също място и то при най небрежно и лошо гледане на розата. Недостатък на почвата се състои главно въ това, че ѝ липсва достатъчно органическа материя (хумус) вследствие на което скоро губи влагата си и се заплесква от дъждоветъ, та образува дебела кора. Ето защо нужно е по-често торене съ оборски торъ и прекопаване следъ силни дъждове. Безъ тоя недостатъкъ тя би съперничила и на най-плодороднитъ почви на Русия.

ХИМИЧЕСКИ СЪСТАВЪ НА ПОЧВИТЪ ВЪ „РОЗОВАТА ДОЛИНА“

Взети проби отъ:	Дълбочина въ см.	Влага при 105° С	Хумусъ	Азотъ	Разтворени соли въ 10% HCI въ процентъ					
					P ₂ O ₅	K ₂ O	CaO	MgO	H ₂ PO ₄	I
Мъглижъ	80	1.010	1.440	0.096	0.174	0.312	0.469	0.373	1.780	1.534
Клисура	80	1.306	1.823	0.103	0.061	0.162	0.160	0.207	1.161	2.042
Текия	80	2.285	0.733	0.158	0.255	0.259	0.843	0.693	4.148	2.240
Карлово	80	1.902	2.003	0.110	0.148	0.552	7.054	0.716	3.056	3.558
Розово	80	1.223	0.744	0.057	0.069	0.219	0.173	0.209	2.159	1.654
Павелъ-Баня	80	0.845	0.927	0.038	0.070	0.178	0.245	0.198	1.780	2.036
Джебене	80	2.253	0.738	0.057	0.100	0.439	0.469	0.281	7.661	2.352
										0.106
										0.115
										0.087
										0.194
										0.117
										0.106
										0.168

СЪСТОЯНИЕ НА РОЗОВАТА НИ КУЛТУРА

Въ миналото, както и сега, розата се е отгледвала много примитивно. Ако има култура, на която земледѣлецътъ да е обръщалъ най малко внимание, това е розата. Тази е една отъ причинитъ за нейното отпадане. Днесъ вече името „Розова долина“ не покрива и не оправдава своето съдържание, защото отъ 89,641 декара розови градини презъ 1917 год. днесъ едвамъ сж останали 50,000 дек., отъ които голѣма частъ сж обърнати въ овощни градини; други само защото сж записани преди 20—30 години въ регистритъ като розови градини, минаватъ още за такива. Освенъ лошата обработка, сочатъ се още редъ други причини за изкореняване на розата у насъ. Продължителнитъ войни, които отнеха мжжката работна ржка, станаха причина да се занемарятъ розовитъ градини. Поради лошата обработка и недостатъчнитъ грижи, по розитъ се появиха много болести и неприятели, които ги изтосиха до такава степенъ, че ги направиха не доходни. Друга съществена причина е била низката цена на розовия цвѣтъ. Било е време, когато за килограмъ цвѣтъ се е плащало по-малко, отколкото е струвала беридбата му. При това обстоятелство повечето гюлища станаха жертва на **търнокопа**. Европейската война трая 5 години. Въ нея бѣха въвлечени стотици милиони хора. Изразходвани бѣха последнитъ парични и материални сръдства. Криза бѣше обхванала всички държави. Розовото масло престана да се търси. Ето защо неговата цена спадна, поради което розата бѣше престанала да представлява интересъ за нашия земледѣлецъ.

Обаче днесъ, следъ нормализиране на положението, търсенето на розовото масло отново се засили. Днесъ вече се предлагатъ цени, за които заслужава нашиятъ земледѣлецъ да обърне твърде сериозно внимание на розовата култура.

Фактътъ е, че сагашнитъ ни розови градини сж силно нападнати отъ болести и неприятели. Като се има предъ видъ, че занаятътъ тѣ ще бждатъ главенъ източникъ при подновяването на розовитъ градини съ посадоченъ материалъ, и отъ друга страна новото, което трѣбва да знае нашиятъ земледѣлецъ изобщо по отгледване на розата, желая въ останалата частъ на настоящата книжка да дамъ нѣкои упътвания и наставления за едно по разумно отглеждане на розата, упътвания и наставления, които въ сжщото време ще бждатъ отговоръ на много запитвания по сжщия предметъ, които ми сж отправяли мнозина розопроизводители.

ПРЕСЪЗДАВАНЕ НА РОЗОВАТА НИ КУЛТУРА.

За да бжде трайна, сигурна и доходна, културата на розата трѣбва да бжде поставена на по-други начала, раз-

лични отъ досегашнитѣ, т. е. чрезъ подобрения, които трѣб-
ва да почнатъ въ самото начало.

1. **Избиране мѣсто за розова градина.** Казва се, че нѣмало мѣсто и кжтъ въ розовата долина кждето да не вирѣ розата успѣшно. Това обаче не е съвсемъ така, защото низкитѣ крайрѣчни влажни мѣстности не подхождатъ за розата. На такива почви розата по лесно се напада отъ болести и неприятели особено отъ лишеитѣ. Въ низкитѣ и влажни мѣста розата вегетира по късно. Буйнитѣ литорасты, които розата дава тамъ не могатъ да дозрѣятъ и съ настѣпване на зимата тѣ измръзватъ по нѣкога до половината. Въ такива случаи настѣпва едно излишно обедняване на почвата, защото хранителнитѣ материали, употребени въ развитието на поменатитѣ литорасты, следъ измръзването сж узгубени за розопроизводителя; напротивъ създаватъ му излишна работа да почиства. По нѣкога розови градини засадени въ такива мѣста, при силни студове, могатъ да измръзнатъ до основата. Цвѣтътъ добитъ отъ такива мѣстности дава малко масло. Розата вирѣ най-добре на пропускливитѣ, оцедни, богати съ хранителни вещества почви. Въ тѣхъ розата развива дълбока и силна коренна система — условие, безъ което розата не може да вирѣ дълго време на едно и сжщо мѣсто. Силната коренна система дава ежегодно нови издѣнки. Въ това се състои естественното подновяване на розата. Тѣжкитѣ, сбити почви не сж годни за розовата култура. Тѣ препятствуватъ на коренитѣ да се развиватъ, задържатъ излишната влага презъ зимния сезонъ, вследствие на което розитѣ често пжти измръзватъ. Изобщо глинесто-пѣськливитѣ почви сж най-благоприятни за розата. А такива сж почти всички мѣста по склоноветѣ на Ст.-планина и Сръдна гора. Добитиятъ цвѣтътъ отъ припецитѣ и отъ по-високитѣ мѣста е по-доброкачественъ и дава повече масло, затова тия мѣста сж за предпочитане за розови градини.

Отъ изложеното следва, че при изборъ на мѣсто за розова градина, трѣбва да се има предвидъ:

- 1) Да се отбѣгватъ низкитѣ и влажни мѣста, които задържатъ водата.
- 2) Да се отбѣгватъ лошитѣ — тежкитѣ, сбити почви, въ които коренитѣ мжчно проникватъ
- 3) Да се отбѣгватъ мѣста изложени на постоянно течение на вѣтъра, който намалява маслеността на розата, особено ако вѣтроветѣ преобладаватъ презъ розобера.
- 4) Да се отбѣгватъ плиткитѣ и лескови почви, които сж най-негодни за розата.

2. ПОДГОТОВКА НА МѢСТОТО.

За да дава ежегодно добра реколта, розата трѣбва да има силна коренна система. А това зависи главно отъ под-

Резултатитѣ отъ засаждане съ старъ и младъ посоченъ материалъ. Бѣла роза.

готовката на почвата, Има два начина за подготовка на почвата. Единиятъ е традиционния. Стария-мѣстенъ начинъ, при който на избраното вече мѣсто се отварятъ ровове, въ които се наслага посадочния материалъ. Другиятъ начинъ малко се практикува у насъ, а по-вече въ Европа. При него чрезъ реголване (обрѣщане) се подготвя цѣлото мѣсто, определено за розова градина. Последниятъ начинъ се отчасти практикува у насъ и въ Карловско.

РЕГОЛВАНЕ.

Реголването на почвата преди да се засади нова розова градина има сжщото значение, каквото и при засаждането на ново американско лозе.

Малко сж земледѣлцитѣ у насъ, които могатъ да се похвалятъ, че нивитѣ имъ сж чисти отъ бурени, особно отъ троскъкъ. Троскъкътъ е най-голѣмъ неприятель на всички земледѣлски култури, включително и на розата, следователно нивата предназначена за розова градина трѣбва да бжде предварително почистена, а това може да стане само чрезъ реголване.

Преимущества на реголването се състоятъ въ следното:

- 1) Чрезъ реголването се дава възможность на горния-плодородния пластъ на почвата да се прехвърли долу, кждѣто ще работятъ коренитѣ.
- 2) Разбива се почвата и я прави по-ровка и пропусклива. Почистватъ се едритѣ камъни, буренитѣ и дълбокитѣ коренища и се дава възможность на коренитѣ на розата да проникнатъ по-лесно въ земята, следствие на което се развива силна коренна система, която подсигурава добро бждаще на розовия храстъ.
- 3) Въ реголваната почва дъждовната и снѣжна вода се поглъща по-лесно и равномерно, когато при сбитата не реголвана почва водата се отича на страна, влече въ себе си плодородния пластъ на почвата и така причинява двойна загуба за розовата градина, загуба на хранителни материали отъ почвата и загуба на необходима вода.
4. На реголваното мѣсто розата расте по-буйно, а колкото по-буйно се развива едно растение, толкова по-устойчиво е то къмъ болести и неприятели и борбата съ тѣхъ е много по-лесна, и по икономична. Най-после розитѣ засадени на реголвана почва даватъ по-голѣмъ доходъ.

На долната таблица сж показани резултатитѣ отъ рози-засадени на реголвана и нереголвана почва. Опитътъ е извършенъ въ държавното розово опитно поле въ гр. Ка, занлъкъ.

Реголването трѣбва да се извърши най-малко 2 мѣсеца преди засаждането, за да може прѣстъта да се олегне.

Резултати от реголвано и не реголвано мѣста

ЧЕРВЕНА РОЗА					
Начинъ на отглеждане	№ на парцела	засаждане на розитѣ	цвѣтъ на дек. презъ 1925 г.	цвѣтъ на дек. презъ 1926 г.	цвѣтъ на дек. презъ 1927 г.
ре-гол-вано	3	1922	207.1	371.0	383
нере-гол-вано	7	1922	166.0	307.8	332.0
			41.1	62.2	51.0

Реголването трѣбва да стане най-малко на 60 см. дълбочина, като се гледа щото при реголването почвата да не е кална и наситена съ много вода, защото въ такъв случай отпосле се сбива и се влошаватъ физическитѣ ѝ свойства.

ЗАСАЖДАНЕ НА НОВИ РОЗОВИ ГРАДИНИ.

1) **Подбиране на посадоченъ материалъ.** — Понеже това е най-важната работа при засаждане на нова розова градина, то на посадочния материалъ трѣбва да се обърне най-сериозно внимание. Материалътъ се взима по два начина: или се изкоренява нѣкоя стара градина, като всичкия материалъ заедно съ коренитѣ се употребява, или пъкъ се изрѣзва само надземната частъ на розитѣ. Тоя начинъ носи името „Кесме“.

Посадочниятъ материалъ не бива да се взема отъ съвсемъ стари изтощени розови градини, защото тѣ сж силно нападнати отъ болести и неприятели а болното и заклевяло растение ще даде пакъ болно и несигурно потомство. Преди засаждането материалътъ трѣбва клонче по клонче да се прегледа и съ ножица да се изрѣзва всичко сухо, заболѣло и гнило и да се изгори. Особно внимание да се обърща на подутитѣ прѣстени, (отоци) които се намиратъ по долната частъ на стеблата за които ще се говори подробно по-нататкъ.

Резултатитѣ отъ засаждане съ старъ и младъ посадоченъ материалъ. Бѣла роза.

№ на парцела	Кога е засадена	Засадена съ	Начинъ на засаждането	Цвѣтъ на декаръ въ килограмъ 1925 год.	Цвѣтъ на декаръ презъ 1926 г.	Цвѣтъ на декаръ презъ 1927 г.	Средно на дек. за 3 год.	Забележка
6 а	1924	млади вкоренени розички	въ хен-деци	360.0	774.5	815.5	650.0	и дветѣ парцел. сж прѣс-катъ
6 б	1924	стари стебла съ коренища	„	218	483.1	625.3	442.1	

Време на посаждането. Въ зависимостъ отъ състоянието и мѣстоположението на почвата, посаждането може да се извърши на есенъ или на пролѣтъ. На оцеднитѣ, пропускливи и реголвани почви засаждането може да се извърши на есенъ, а на мѣста, кждето подпочвата е глинеста и непротуплива, засаждането трѣбва да се извърши рано напролѣтъ, защото такива почви презъ зимата задържатъ водата въ рововетѣ и посадочниятъ материалъ изгнива преди да има възможностъ да поникне.

Въ оцеднитѣ почви есенното засаждане е за предпочитане, тъй като презъ зимата нахвърлената прѣстъ олѣга и прилепва по-добре около посадочния материалъ.

Вкореняването започва още презъ зимата и пжпкитѣ покарватъ рано на пролѣтъ.

ЗАСАЖДАНЕ НА МАТЕРИЯЛА.

На избраното мѣсто, реголвано или нереголвано се откриватъ ровове въ които ще се полага подобрания материалъ. Рововетѣ сж бждещитѣ редове на розова градина. Тѣхната посока трѣбва да бжде такава, че растението да получи най-много слънчево освѣтление и отъ дветѣ страни на реда, защото при всички други благоприятни условия розата дава повече цвѣтъ и е по-доброкачественъ, ако се осветлява добре отъ слънцето. Изключение може да се направи на стрѣмнитѣ мѣста, кждето редовите трѣбва да иматъ направление напречно на стрѣмнината, за да не се свлича прѣстѣта надолу и за по-лесно обработване на мѣстото; Така сжщо и на мѣстата изложени на севѣрнитѣ вѣтрове редоветѣ му трѣбва да иматъ посока напречна на северъ, за да могатъ прѣ-

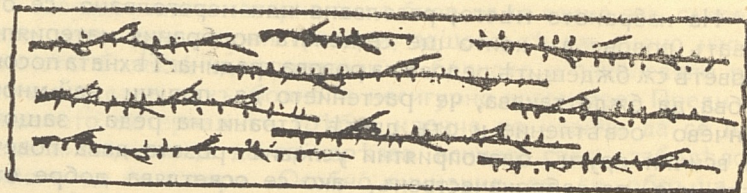
витъ няколко реда да предпазватъ отъ вѣтра останалитѣ редове въ розвата градина. На реголваното мѣсто, кждето почвата вече е ровка, рововѣтъ се правятъ 40 см. дълбоки и 30 см. широки, а не реголванитѣ мѣста се изораватъ предварително съ плугъ колкото се може по дълбоко. Тази оранъ трѣбва да се извърши на есенъ когато почвата има достатъчно влага. Два-три дни следъ изораването цѣлото мѣсто трѣбва да се изграпи съ желѣзна брана на две посоки, за да може да се почисти мѣстото отъ буренитѣ, каквито сж тростъка, капинитѣ и други подобни. На така подготвеното мѣсто откриваме рововѣтъ, които трѣбва да бждатъ най-малко 50 см. дълбоки и 40 см. широки. Отъ това разстояние между редовѣтъ, мѣрено отъ центъра на рова, до центъра на съседния ровъ да бжде за червената роза най-малко 20 м. широка. По 25 см. отъ дветѣ страни на междуредието се заема отъ поникващия храстъ, а междуредието остава точно два 1.50 метра.

По-малко отъ 1.50 метра междуредията не бива да се оставятъ, защото червената роза има това свойство да се разклонява и презъ време на цѣфтенето стеблата полягатъ на земята а това затруднява обработката на розитѣ и беридбата на цвѣта.

При изкопаване на рововѣтъ трѣбва да се съблюдава следното:

1. Прѣстѣта отъ първия пластъ (орницата) да се изхвърли на едната страна, а прѣстѣта отъ втория пластъ (подорницата) — на другата страна. Съ тѣзи два пласта трѣбва да се е достигнала желаната дълбочина. Следъ това иде полагането на материала въ рововѣтъ.

Избраниятъ материалъ се полага въ дъното на отворения ровъ, въ който, ако мѣстото е не реголвано предварително се събаря 5—10 см. ровка прѣстъ отъ орницата (първия пластъ). Върху прѣстѣта се разпредѣля материала равномерно.

Равномѣрното разпредѣление на материала е отъ значение за равномѣрното поникване на розитѣ. Рѣзницитѣ (материала) могатъ да бждатъ дълги отъ 30 см. до 1 метръ и повече въ зависимостъ отъ дължината на храститѣ, или отъ

останалото следъ почистването. Не е необходимо храститѣ да бждатъ окастрени.

Рѣзницитѣ трѣбва да бждатъ положени хоризонтално така, че краищата имъ да се разминаватъ — застѣпятъ, защото иначе при поникването може да останатъ празни мѣста. Тѣй положенитѣ рѣзници се покриватъ съ около 10—12 см. прѣстъ, която се свива отъ орницата отъ дветѣ страни на рова или отъ първия пластъ, а не отъ втория пластъ. Съ това се цели върху рѣзницитѣ да падне отъ горната, работната прѣстъ, въ която има готови хранителни материали. Прѣстѣта се претѣпква, и върху нея се настила отъ 5—8 см. оборски торъ и пакъ се претѣпква. Това е цѣлата работа по засаждането.

Въ случая торътъ служи: 1) за подхранване на поникващитѣ рози и 2) което е най-важно, да запази влагата край положенитѣ рѣзници. Въ това положение се оставятъ рововѣтъ презъ целия вегетационенъ периодъ на първата горина. До тукъ описахме примитивния начинъ на засаждане, който е общоприетъ въ насъ. Въ други страни обаче, кждето розата се отглежда за индустриални цеци, въ франция например, засаждането на нови розови градини става съ предварително отглеждани и вкоренени млади розички, така че за новата розова градина се употребяватъ само млади и подобрени розички, както това се върши у насъ при засаждане на ново лозе. Засаждането се извършва по следния начинъ: Реголваното мѣсто се размѣрва на редове на желаното разстояние, най-много до 2 метра редъ отъ редъ, тогава се изпъва тель, който е размѣренъ по на 50 см. съ поставени белѣзи. Единъ работникъ съ лопата, обръщачъ, прави дупка при всѣки бѣлегъ на тельта, т. е. дупкитѣ ще стоятъ по на 50 см. разстояние една отъ друга. Дупкитѣ се правятъ по на 40 см. дълбочина, тѣй като и самитѣ розички иматъ 30—35 см. дължина. Вториятъ работникъ засажда розичкитѣ така че край коренчетата се поставя около 10—15 см. прѣстъ и се претѣпква. Върху прѣстѣта се слага по една шепа добре обгорѣлъ оборски торъ, претѣпква се и върху торътъ до горе се препълва дупката съ прѣстъ, която отъ време на време се претѣпква. Следъ свършване на засаждането, което обикновенно се извършва презъ есенъта, всички розички се покриватъ съ 10—15 см. прѣстъ за да се запазятъ отъ евентуално измръзване.

Такъвъ опитъ е вече направенъ у насъ. Розичкитѣ се засадиха презъ пролѣтъта на 1926 година. До тази парцела се засади друга парцела отъ сжщата голѣмина по стария начинъ. Първата реколта въ цвѣтъ се получи презъ пролѣтъта на 1927 година и отъ двата парцела. Резултата е следния; Отъ пирцелата засадена по новия начинъ се по-

лучи 147.8 кгр. цвѣтъ отъ декаръ отъ парцелата засадена по стария начинъ сж получи 4.8 кгр. цвѣтъ на декаръ.

Какви ще бждатъ резултатитѣ по-нататѣкъ, ще се провѣри и сжобщи на друго мѣсто.

Грижи презъ първата година. Никненето на младитѣ храсти трае презъ цѣлото лѣто. То зависи не само отъ доброкачествеността на посадочния материалъ, а сжщо така и отъ състоянието на почвата наоколо, пакъ и отъ климатическитѣ условия. Здравиятъ материалъ при добра влага ще даде добро прехващане но ако допуснемъ върху тора да падне прѣстъ да се образува кора и да се развиятъ бурени, то голѣма частъ отъ младитѣ филизи нѣма да могатъ да пробиятъ кората и ще изсъхнатъ. Ето защо една отъ грижитѣ ни ще бжде да не допускаме върху тора да се срина прѣстъта до тогава, докато стане пълно поникване. Презъ цѣлото лѣто на първата година се извършва редовно плевене край младитѣ розички, а отстрани и по върховетѣ на тироветѣ (натрупаната прѣстъ) се извършватъ 5—6 прекопавания. Ако лѣтото е много сухо, то едно или две напоявания ще подсигурятъ поникването и ще засилятъ младата култура.

Следъ като поникнатъ розитѣ и се оформятъ листата, трѣбва да се почне и прѣскането, съ Бердолезовъ разтворъ. Първиятъ пжтъ когато растението е още нежно (презъ мѣс. юний) ще се прѣска съ $1\frac{1}{2}\%$ разтворъ. Второто прѣскане трѣбва да се извърши презъ м. юлий съ 1% разтворъ, и третото, когато вече листата сж затвърдели, презъ августъ съ 1.5% разтворъ. Прѣскането е отъ голѣмо значение, защото чрезъ него се запазватъ листата и младитѣ лестораста отъ разни гжбни болести. Отъ друга страна отъ количеството на листата, изобщо на надземната частъ на растенията, зависи и развитието на коренната система. За да се види, отъ какво значение сж листата на всѣко растение и колко важно е тѣхното опазване, ще дадемъ следното обяснение. Растенията чрезъ коренитѣ си всмукватъ своитѣ хранителни материали отъ почвата въ видъ на сокове, въ които храната се намира още въ сурово състояние. Тѣзи сурови материали растението не може да използва за храна. Тѣ трѣбва да отидатъ въ листата и тамъ подъ влияние на слънчевитѣ лжчи да се преработятъ и станатъ годни за храна на растението. Отъ тукъ приготвената храна по специални тржбички се връща по цѣлото тѣло на растението, включително и коренитѣ. Затова именно растението безъ листа не може да се развива.

На есенъ, преди да настѣпятъ студоветѣ, трѣбва да се извършватъ нѣкои предпазителни работи около розитѣ. На примѣръ зариване на лѣтораститѣ съ прѣстъ най-малко $\frac{1}{3}$

отъ цѣлото растение съ цель да се предпазятъ отъ измръзване.

ГРИЖИ ПРЕЗЪ ВТОРАТА ГОДИНА.

На пролѣтъ, следъ като сме сигурни, че опасността отъ слани и замръзване е преминала, откриваме най-внимателно съ мотика или дикелъ младитѣ розички. Ако пролѣтъта е късна и розитѣ сж напжпили, въ такъвъ случай пжпки тѣ по стеблата, които се намиратъ близо до земята подъ натрупаната прѣстъ се събуждатъ по-рано и покарватъ подъ прѣстъта. Въ такъвъ случай откриването трѣбва да се извърши така, че да се запазятъ младитѣ филизчета. При откриването не се изхвърля всичката прѣстъ, а една частъ отъ нея остава върху тора. После при последователнитѣ копания се сринва по малко прѣстъ до като се изравнятъ и запълнятъ рововетѣ. Останалата работа по обработката се състои въ почистване на буренитѣ чрезъ нѣколкократно прекопаване, съ което се запазва и влагата въ почвата. Презъ цѣлото лѣто почвата трѣбва да бжде рохка и на буренитѣ да не се дава възможностъ да се появяватъ въ новозасадената розова градина. Колкото често се прекопаватъ розитѣ (макаръ и плитичко), толкова повече влагата се запазва, а това е отъ голѣмо значение за развитието на младитѣ розички. Прѣскането съ бордолезовъ разтворъ и тукъ е една необходимостъ, затова трѣбва да се извършва на време и редовно.

Щомъ младитѣ розови храсти навлѣзатъ въ третата година, тѣ вече иматъ обработка, която се приравнява съ тая на възрастнитѣ храсти; ето защо ще кажемъ сега нѣщо за обработката на възрастнитѣ розови градини.

ОБРАБОТКА НА ВЪЗРАСТНИ РОЗОВИ ГРАДИНИ.

Че отъ добрата обработка и отъ навременнитѣ грижи зависи доброто състояние и доходностъ на розата, не може да има две мнения. Розовата градина, подобно на лозето, трѣбва да бжде грижливо и на време обработвана. Първата работа на пролѣтъ е оранътъ, която предшества откриването на розитѣ. Тази оранъ може да се извърши съ плугъ или обикновено орало. Въ случая плугътъ е за предпочитане, защото съ тази оранъ ние цѣлимъ събарянето на частъ отъ натрупаната прѣстъ около розитѣ, а това съ плугътъ става по-лесно, отколкото съ оралото. Следъ тази оранъ почва откриването на розитѣ, което трѣбва да се извърши въ най-благоприятно време, т. е. почвата трѣбва да не е много влажна и да не лепне по инструментитѣ. Най-подходящъ инструментъ за откриване на розитѣ е триоговия дикелъ. Съ него не се нараняватъ стеблата, както това става съ обикновенната мотика, следствие на което около ранитѣ се явя-

ватъ разни пихтеобразни гъби, които изсушаватъ розитѣ. Втората оранъ и копанъ се извършватъ наскоро преди розобера но целесъобразно е, ако почвата е чиста отъ бурери, тази оранъ, да се извърши съ планета, който ще замѣни копанъта, и се намаляватъ разносткитѣ по обработката. Третата оранъ и копанъ се извършватъ веднага следъ розобера. Тѣй като презъ розобера падатъ редовно дъждове и почвата отъ берачкитѣ се отжпква и збива, затова тази копанъ трѣбва да се предшества отъ грижливо и дълбоко изоравање съ конското плугче. Тамъ кждето летораститѣ вече сж високи оранъта съ волове и хамутѣ трѣбва да се изостави защото хамутя събаря пжпкитѣ и наранява стеблата.

Стопанинътъ трѣбва да е много внимателенъ, за да не пропусне тази оранъ, защото отъ нея ще зависи добрата обработка на розитѣ презъ останалата частъ на лѣтото и запазване на влагата въ почвата. Ето защо при сушави години трѣбва да се дебне момента за тази оранъ. Тя може да се извърши преди да е свършенъ розобера, ако падне напоителенъ дъждъ, вмѣсто да се чака и да се засуши времето. Копанъта може да се извърши следъ розобера, като се внимава буцитѣ да се разпрѣсватъ и разбиватъ добре.

ОБРАБОТКА НА РОЗИТѢ СЛЕДЪ РОЗОБЕРА.

Повечето отъ розопроизводителитѣ слѣдъ розобера извършватъ само една оранъ на розовитѣ си градини и ги оставятъ за следующата година. Има и такива, които пускатъ добитѣка си на паша въ тѣхъ, понеже буренитѣ сж се развили свободно, и да се използватъ отъ добитѣка. Този начинъ на стопанстване е толкова грубъ и прѣстѣпенъ, че справедливо такива стопани биватъ наказвани отъ природата, като получатъ едва 70—80 килгр. цвѣтъ на декаръ.

Преди всичко розитѣ се нуждаятъ най-много отъ добра грижа и обработка следъ розобера, защото отъ тогава започватъ да се развиватъ най-опаснитѣ бурени, като щиря, дивата лобода, повитицата, тучината и други още. Ето защо грижата оттогава трѣбва да бжде много по-голяма. Обикновено следъ 15 юний започватъ горѣщинитѣ у насъ. Влагата се изпарява бърже отъ почвата. А това изпарение е най-малко тамъ, кждето почвата е добре обработена (ровка) — чиста отъ бурени.

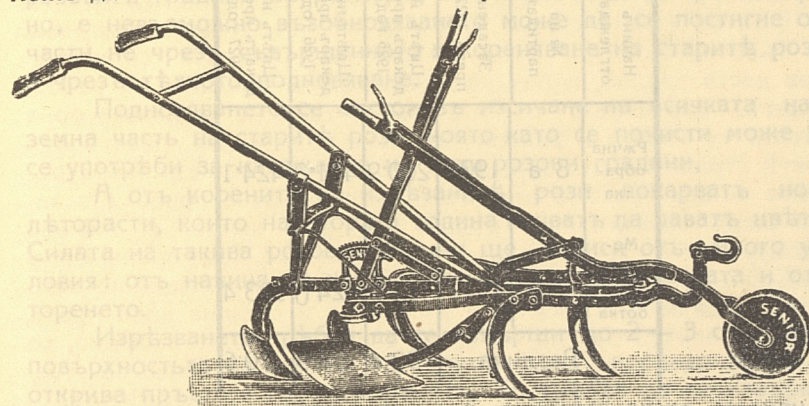
Оставени буренитѣ да се развиватъ свободно, тѣ не само ограбватъ хранителнитѣ материяли отъ почвата, но поглъщатъ почти всичката влага отъ нея. Тѣ задушаватъ розитѣ, а това улеснява много развитието на рѣждата.

Ето защо добриятъ стопанинъ трѣбва веднага, следъ розобера да изоре розовата си градина съ конското плугче, или съ оралото, ако розитѣ сж още низки и хамутя не

ги закача. При по-високитѣ и по-възрастнитѣ рози орането съ орало трѣбва да се отбѣгва, защото, влаченето на хамута по върховитѣ на розитѣ поврежда летораститѣ, събаря пжпкитѣ и причинява много чупене, а освенъ това и воловетѣ при обръщането правятъ голѣми опустошения върху розитѣ. Плугчето следователно е най-подходящото и спасително орджие за обработка на розовитѣ градини. Като най-подходяще плугче препорѣчваме на стопанитѣ (Рудъ Сакъ) № 5 съ сгъвающа дрѣжка.

Следъ тази оранъ трѣбва грижливо да се прекопае съ мотика, за да се почистятъ буренитѣ край коренитѣ. Почвата винаги трѣбва да се остави въ най-добро и ситно състояние, тѣй като при грубата повърхностъ, влагата полесно и по-скоро се изпарява отъ почвата.

По-нататкъ презъ лѣтото дълбоката оранъ трѣбва да се изостави, защото се губи влагата. Най-подходящъ инструментъ за работа презъ лѣтото е планета. Този инструментъ може да се тегли отъ единъ по-здравъ конъ. Тежи около

ПЛАНЕТЪ

24 кгр. Неговото удобство се състои въ това, че посрѣдствомъ една дрѣжка се нагласява на каквато дълбочина искаме. Съ втора дрѣжка може да се разпуска и свива отъ 40 до 80 см. широчина. Отъ силата на добитѣка и работливостта на почвата ще зависи количеството и качеството на работата, която планета ще извърши. Обикновено отъ 5—8 дек, могатъ да се изоратъ на день. Работата въ розовата градина презъ останалата частъ на лѣтото ще зависи отъ редъ условия. Ако преваляватъ чести дъждове, очевидно е, че и буренитѣ ще се развиватъ по-бърже. Така сжщо заплескването на почвата следъ дъждоветѣ е вредно и трѣбва образувалата се кора да се разруши, за да спре изпарението на влагата отъ почвата. Така че една обща мѣрка не би

трябвало да се препоръча. Въ всеки случай от практика е установено, че преораването на розитъ с планета всеки месец по веднъж до като дойде време за заравянето имъ е достатъчно и много полезно за развитието на розитъ.

РЪЧНА ИЛИ МАШИННА ОБРАБОТКА НА РОЗИТЪ.

Резултатитъ добити отъ ръчна и машинна обработка на розитъ говорятъ за въ полза на ръчната обработка. Това е твърде естествено, защото ръчката където пипне, машината не може. Но тъй като ръчниятъ трудъ стана много скъпъ то едно съчетание на ръчната обработка съ машинната дава много добъръ резултатъ. Машината въ случая може

Резултатитъ отъ ръчна и машинна обработка.

ЧЕРВЕНА РОЗА					
Начинъ на отглеждане	№ на парцелата	Засеена презъ 1922 г.	Цвѣтъ на декаръ презъ 1925 год.	Цвѣтъ на декаръ презъ 1926 год.	Цвѣтъ на декаръ презъ 1927 год.
Ръчна обработка	8 а	1921	200·9	471·0	424·1
Машинна обработка	8 б	1912	161·5	424·0	353·4
Разлика .			39·4	57·9	70·6

да намали разходитъ чувствително, даже до половина. Машината, която ние препоръчаме на нашия розопроизводителъ е планета, за който говорихме по-рано. Планета е такова земледѣлско орудие, което трѣбва да намѣри своето мѣсто въ всѣко земледѣлско стопанство. Той може да се използва за обработване на розитъ, на царевицата на бобоветъ, картофитъ, лозята и всички останали култури, които могатъ да се засяватъ въ редове. Той не може да намѣри приложения само въ житнитъ култури. Онзи земледѣлецъ, който има планетъ въ стопанството си, той нѣма нужда отъ мотика, казва една Американска поговорка. Вѣрността на тази поговорка може да провери само този, който има планетъ. Планета е голѣмъ неприятелъ на буренитъ, и голѣмитъ разходи отъ които толкова много страдатъ нашитъ земледѣлци. Затова именно толкова горѣщо препоръчваме планета на нашитъ земледѣлци.

ПОДОБРЕНИЕ И ПОДНОВЯВАНЕ НА СТАРИТЪ РОЗОВИ ГРАДИНИ.

Отъ първата до третата година розитъ се считатъ за млади и още малодоходни. Отъ 4-та до 8-ма тѣ сж въ най-голѣмата си сила. Отъ 8-ма до 12-та тѣ сж още добри, а следъ туй вече застарѣватъ. Има обаче изключения. Когато стопанинътъ още отъ началото е полагалъ добри грижи за своята градина, силата имъ не се ограничава само отъ 4-та до 8-ма година, а може да продължава и до 12-та година. При добра грижа и обработка розовата градина може да дава задоволителенъ доходъ до 15 години. Следъ това вече тя трѣбва да се поднови.

Като се има предвидъ и друго едно обстоятелство, че по липса на посадоченъ материалъ бързото подновяване на розовитъ градини въ размеръ, въ какъкъвто сж били по-рано, е невъзможно възобновяването може да се постигне отчасти не чрезъ съвършенното изкореняване на старитъ рози, а чрезъ тѣхното подновяване.

Подновяването се състои въ изсичане на всичката надземна частъ на старитъ рози, която като се почисти може да се употреби за насаждане на нови розови градини,

А отъ коренитъ на изрѣзанитъ рози покарватъ нови лѣторасты, които на втората година почватъ да даватъ цвѣтъ. Силата на такива розови градини ще зависи отъ много условия: отъ начина на изрѣзването, отъ обработката и отъ торенето.

Изрѣзването трѣбва да се извърши до 2 — 3 см. подъ повърхността на земята, за която целъ предварително се открива прѣстѣта около коренитъ. То трѣбва да се извърши гладко съ ножица или лозарско трионче а не съ изхабена брадва или мотика. Върху изрѣзанитъ стебла се насипва оборуки торъ, зарива се съ малко прѣстъ и се оставя да презимува. Една дълбока оранъ въ междуредията, или обръщане на мѣстото на една лопата е необходимо. Изрѣзването може да се извърши и рано на пролѣтъ. Наторяването и дълбокото изораване и тукъ сж необходими. Обработката и всичката друга работа — прѣскане е пр. трѣбва да се извърши навреме, както се каза по-рано за това. Трѣбва да се забележи, че едно-две наторявания чрезъ поливане съ размитъ говежди или овчи торъ презъ лѣтото на изрѣзанитъ рози не е излишна работа. Това дава отлични резултати, защото още сжщото лѣто розитъ се засилватъ и даватъ буйни лѣторасты, а на втората година стопанинътъ получава богата реколта въ цвѣтъ.

ЗАРАВЯНЕ НА РОЗИТЪ.

Обикновено розопроизводителитъ заравятъ розитъ си

два пжти презъ годината: веднъжъ на есенъ, съ което се цѣли да се запазятъ розитѣ отъ измръзване, и заравяне на розитѣ преди розобера.

При все че измръзването на розитѣ е рѣдко явление у насъ все пакъ има случаи когато въ по низкитѣ мѣста и онѣзи изложени на вѣтроветѣ розитѣ оставени незаравячи сж измръзвали и претърпѣвали чувствителна повреда. Ето защо, за да не бжде стопанинътъ смутенъ, а спокоенъ, заравянето трѣбва да се извърша редовно всѣка есенъ следъ като паднатъ листата и преди да сж започнали студоветѣ. Понѣкога листата, особено по върховетѣ оставатъ късно презъ зимата, но розитѣ трѣбва да бждатъ заровени по-рано. Заравянето се извършва съ лопата или съ мотика, (лопатата е за предпочитане), защото съ нея прѣстътъ се нахвърля на всѣкжде равномѣрно и е много по-лесно за работа, а когато заравянето се извършва съ мотиката работникътъ трѣбва да стои съ едната страна близо до розитѣ, и да ги притиска съ хълбока си. При това положение работата се извършва доста трудно, и розитѣ изпокжсватъ дрехитѣ на работниците. Заравянето се извършва така, че всичката орна прѣстъ се изрива и равномѣрно нахвърля върху розитѣ отъ дветѣ страни на междуредието. Следъ заравянето междуредието остава съвсемъ остъргано, безъ работна почва, ето защо следъ напоителенъ дъждъ или ако земята е влажна междуредията трѣбва да се изорѣтъ дълбоко. Това оране е отъ голѣмо значение, защото по такъвъ начинъ олесняваме почвата да може да погълне всичката дъждовна и снѣжна вода презъ зимата; всички бурени, на които коренитѣ сж по-дълбоко, се излагатъ на студоветѣ и измиратъ. Работната почва се увеличава, а това улеснява обработката презъ пролѣтътъ и есенята; Атмосфернитѣ влияния действуватъ по-силно върху почвата, тѣ разлагатъ хранителнитѣ материали въ нея и я обогатяватъ.

Заравянето на розитѣ трѣбва да се извършва тогава, когато почвата е суха и ровка. Извърши ли се то когато прѣстътъ е напоенъ съ вода и лепне по инструментитѣ вредата отъ такова заравяне е сигурна. Натрупаната прѣстъ се сбива и образува една твърда не пропускаща камара около розитѣ. На пролѣтъ отравянето се извършва много трудно, прѣстътъ трѣбва да се кърти на кжсове, което е съпроводено съ нараняване на стеблата на розитѣ и късане на младитѣ филизи, които сж покарали подъ прѣстътъ. Презъ такава збита почва мжчно проникватъ развиващитѣ се нови леторасты; подъ затвърдѣлата прѣстъ тѣ се гърчагъ, подвижатъ и изсхватъ.

Пролѣтното заравяне на розитѣ преди розобера има за цель: Първо да замени една обработка, а най-важно е да се

приберѣтъ или изправятъ клонитѣ на розитѣ и откриятъ междуредията, което улеснява беридбата на розовия цвѣтъ т. е. берачкитѣ не се навеждатъ, а и цвѣтътъ не се допира до земята. Тази работа обаче, споредъ нашето мнение, което изхожда отъ 3—4 годишни опити, е съвсемъ ненуждно, а тя е дори вредна за самата култура и за стопанина.

Никоя жива тваръ, растение или животно, не може да се развива нормално, когато му се отнеме частъ отъ слънчевото освѣтление и свободния достѣпъ на въздухъ, а тъкмо това се върши за розата съ заравянето преди розобера. Вмѣсто да останатъ розитѣ свободно разклонени, за да може слънцето и въздуха да проникватъ свободно между клонитѣ имъ, между цвѣтнитѣ имъ пжпки и между новитѣ имъ леторасты, съ заравянето тѣ се притискатъ заедно, задушаватъ се повечето цвѣтни пжпки, които въ последствие окапватъ преди да сж цвѣнали. Ето защо ние не препорѣчваме пролѣтното заравяне на розитѣ и съветваме то да се изостави.

ТОРЕНЕ НА РОЗИТѢ.

Както казахме и по-рано, почвата въ областа на розовата култура е твърде бедна на органическа материя. Нуждата следователно отъ оборски торъ е въпиюща. Торътъ който се употребява при засаждането на една розова градина се дава въ достатъчно количество, за да подхраня розитѣ презъ първитѣ 3—4 години. Следъ това врѣме обаче отъ 2000—3000 килограма торъ трѣбва да се дава поне веднъжъ въ дветѣ години. Оборския торъ освенъ че носи готови хранителни вещества въ почвата и подобрява физическитѣ и свойства, но чрезъ него се внасятъ най-важнитѣ пионери рушители на суровитѣ материяли въ почвата. Това сж бактериитѣ които чрезъ своето действие превръщатъ тѣзи сурови материяли въ готова храна за розитѣ. При торенето на розитѣ по-добре и полезно е торътъ да се разпрѣснова рано на пролѣтъ отъ колкото на есенъ. Това се налага защото въ тази областъ, съ малки изключения, почвитѣ сж леки и ако торенето се извърши на есенъ то голѣма частъ отъ готовитѣ хранителни вещества които се намиратъ въ торътъ ще се измиятъ и отнесѣтъ преди да може растението да ги използва.

БОЛЕСТИ И НЕПРИЯТЕЛИ НА РОЗАТА.

1. Болести.

Отъ болеститѣ по розитѣ най-разпространена и най-опасна у насъ е розовата ръжда „Phragmidium Subcorticium“, която се познава по желто-оранжевия прахъ, който се образува по-долната страна на листата. Тази болестъ отнема всѣка година почти половината отъ цѣлата рекокта на розитѣ. Ръждата напада розата още презъ м. априлъ, развива се

най-много през дъждовните и топли месеци и извършва своите опустошения чак до края на м. септември. Листата, нападнати от нея, пожелтват и опадват преждевременно. Растението, за да продължи живота си, развива ново листо, а с това става двойно изчерпване на хранителни материали из почвата, с което се причинява обедняване на почвата и спиране развитието на розата.

Заболелите от ръжда рози не дават никакъв прирост. Те не могат да си натрупат резервни хранителни припаси и като резултат от това дават слаба реколта за следната година, а по-после и изсъхват.

КАКЪ ДЕЙСТВА РЪЖДАТА ВЪРХУ ЛИСТАТА НА РАСТЕНИЕТО.

Ръждата се развива чрез особен вид семенца, наречени спори. Те са толкова дребни, че с око и обикновено увеличително стъкло не могат да се видят. В една капка вода могат да се поберат стотици хиляди спорички! А един нападнат лист може да зарази цели поля с розови градини. Има два вида спори; летни-жълти, наречени уредоспори (а) и зимни-черни наречени телеитоспори (в).

На един и същи лист към м. юли могат да се забележат и двата вида спори. Спорите нападат листата (с), стеблата, цветовете, листните и цветни дръжки и изобщо всички части на растението. Зимните спори са обвити с твърда обвивка, затова могат да издържат най-големите студове. Те презимуват по опадналите листа и в пазухите на пъп-

ките по стеблата. Напролет от всяка зимна спора покарват две-три дръжчици, тръбички, а на върха на всяка по една споричка. Тези спорички попадат по младите стебла и листа, покълват там, пускат коренчета, наречени мицели, които проникват в вътрешността на нападнатия лист и се хранят от соковете на растението. Тази болест може да даде до 3 пъти спори през летото, т. е. 3 поколения. Ето защо при благоприятни за нея условия се развива толкова бързо, че поражда цели розови плантации. Болестта напада долната страна на листата. Мицелия прониква през устицата, порите на листа, през които диша растението и завладява вътрешността на листа. Мицелиума се размножава бързо и унищожава оная част на листата, чрез която се преработват суровите храни на растението и която се нарича хлорофил. Вследствие на това листата губят способността да приготвят храна за растението, а то почва да слабее, дава слаба реколта и най-после изсъхва.

СРЕДСТВА ЗА БОРБА ПРОТИВЪ РЪЖДАТА.

Най-доброто средство за борба против розовата ръжда за сега е „Бордолзовия разтвор“. Силата на разтвора ще зависи от състоянието на растението и времето, през което ще пръскаме. Пръскането трябва да започне рано на пролет, преди разлистване на розите. Това пръскане, има за цел да се умъртят част от зимните спори, които се намират по стеблата на растението или по опадналите листа на земята. Силата на разтвора може да бъде до 2% син камък, неутрализиран с вар до промяна на червената лакмусова хартия в синя. Приготвянето на разтвора става по следния начин:

В дървен съд 100 л. вместимост се налива около 70 литра вода. Притегля се 2 кг. син камък, ако разтвора трябва да бъде 2 процента, или 1 кг. ако искаме да бъде 1 процент. Синият камък след това се поставя в една торбичка и от вечерта още потапяме торбичката в съда с водата. Ако искаме приготвянето на разтвора да стане по-скоро, счукваме синия камък, за да се разтопи по-бърже. В отбелен съд след това приготвяме варено мляко, което през цедка наливаме в съда с разтворения син камък, като постоянно бъркаме. От време на време чрез потапяне в съда се опитва с червена лакмусова книга, която щом почне да посинява, преставаме да сипваме от варното мляко. Изпитването на разтвора може да стане и с бялата фенол фтаелинова книга, която почервява когато варта е достатъчна. След като сме наляли достатъчно количество от варното мляко, тогава доливаме вода за да стане разтвора точно 100 литра. При всяко наливане в пръс-

качката раствора трябва да се разбърква, защото варята се утаява на дъното. Ако веднага след пръскането вали дъжд, пръскането трябва да се повтори след като опада росата от листата. Винаги трябва да пръскаме с пресен разтвор, т. е. той не бива да е по-стар от 10 часа.

Второто пръскане трябва да се извърши с $1\frac{1}{2}\%$ разтвор веднага след оформяване на листицата. При това пръскане не бива да се употребява по-силен разтвор, защото нъжните листа могат да изгорят.

Третото пръскане с 1% разтвор трябва да се извърши тъкмо преди розобера.

Четвърто пръскане с 1.5% разтвор се извършва след розобера, т. е. към края на м. юний. Още едно пръскане може да се направи през м. юлий или август с $1\frac{1}{2}\%$ разтвор. За да придобие раствора лепливост през всичките пръскания, освен в първото, слага се до 500 гр. ситна захар (на 100 л. разтвор). Захарта има и това свойство, че запазва пресен разтвор за неопределено време.

За да бъде пръскането ефективно, не е достатъчно само да приготвим развора правилно, а и самото пръскане трябва да се извърши акуратно. Като се има предвид, че ржжата напада долната страна на листата, пръскачът трябва да внимава, щото тя да бъде напръсквана много добре. Това може да се извърши като цизката на пръскачката се извие да сочи с отвора на горе. Във момента на пръскането той започва от долу нагоре, като внимателно ту извътре, ту от страни и навсякъде напръсква цялото растение. Когато свърши до върха на разтението, тогава той извива с ръка малко маркуча без да развърта цизката и отдалеко напръсква ситно цялата повърхност на растението и след това отминава на други разтения. Както след време на дъжд така и сутрин трябва да се внимава пръскането да почне след като росата се е вдигнала от листата на розитъ.

От какво значение е пръскането за розитъ може нагледно да се види от долната таблица. Сведенията въ нея сж резултат от 3 годишно редовно пръскане. През първите 2 — 3 години пръскането не е оказало такова голямо влияние както въ последните години. Причината за това е, че розитъ през първите 2—3 години сж още силни и буйни, но, не ги ли запазим през това време, по-късно тб бързо застаряват стават негодни, и изсъхват.

РЕЗУЛТАТИ ОТЪ ПРЪСКАЕ СЪ БОРДОЛЕЗОВЪ РАЗТВОРЪ.

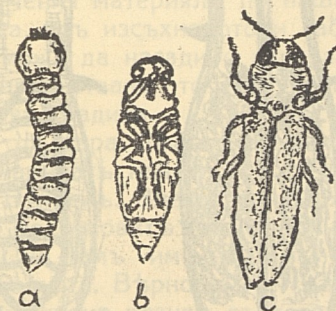
ЧЕРВЕНА РОЗА						БЪЛА РОЗА				
Начинъ на отглеждането	№ на парцелъ	Засаждане на розата	Цвятъ на дек. презъ 1925 г.	Цвятъ на дек. презъ 1926 г.	Цвятъ на дек. презъ 1927 г.	№ на парцелъ	Засаждане на розитъ	Цвятъ на дек. презъ 1925 год.	Цвятъ на дек. презъ 1926 год.	Цвятъ на дек. презъ 1927 год.
Пръскана	4-а	1922	208.0	413.1	430.0	2-а	1922	532.7	663.3	793.5
Непръскана	4-б	1922	195.8	339.8	291.0	2-б	1922	437.5	501.5	591.6
Разлика			12.2	73.3	139.0			95.1	162.3	201.9

2. Неприятел.

Отъ неприятелитъ, които нападатъ розитъ, ще споменемъ следните:

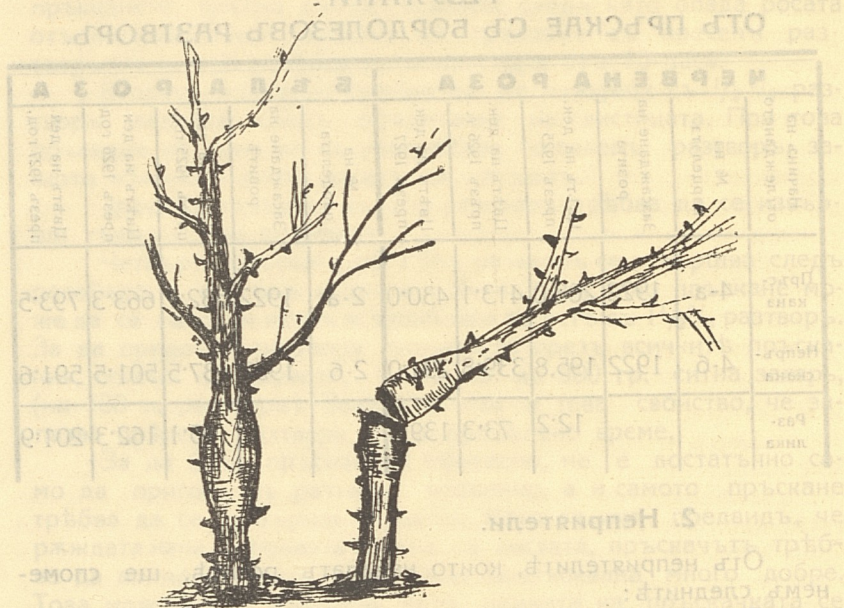
Agrilus Viridis, Щитовосната въшка *Sirista pareyssi* и други. Всички тѣзи нападатъ бѣлата и червената рози.

Agrilus Viridis — Това е най-опасното бръмбарче за розовитъ ни градини. То отнема почти половината отъ реколтата въ всяка година. Насѣкомото напада предимно черв-

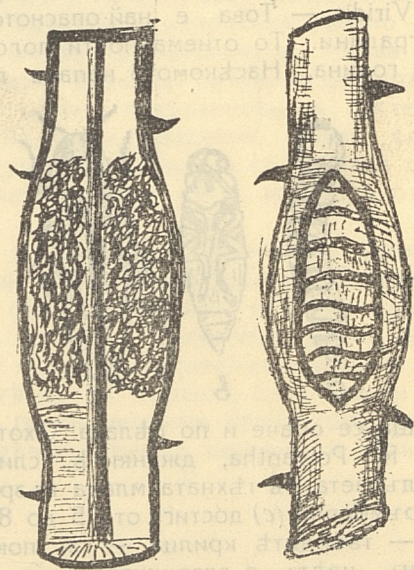

ната роза, среща се обаче и по бѣлата. Охотно напада шипкитъ, особено *R. Polyantha*, джанкитъ, сливитъ и всички почти видове дървета въ тѣхната млада възраст. Тѣлото на възрастното бръмбарче (с) достига отъ 5 до 8 м. м. дължина, външнитъ му — твърдитъ крилца — сж покрити съ бронзовъ маслиненъ цвятъ, а главичката има синкавъ цвятъ. Възрастното се явява къмъ края на м. юний. Женското снася яйцата си по младитъ клончета (по едногодишнитъ

лѣторасли). Отъ яйцата се излюпватъ малки ларвички(а), които

се разпрѣсватъ и търсятъ най-нѣжнитѣ филизчета, проби-

ватъ кората и навлизатъ вътре. Отначало ларвичкитѣ оби-

калятъ около дървесината, тъкмо подъ кората. Когато челяститѣ имъ закънатъ, тѣ започватъ да гризатъ и дървесината, като обикалятъ наоколо, спираловидно, докато стигнатъ сърцевината на лѣтораста. И така въ края на втората година мѣстото, където е работила ларвичката, набелязватъ и се образуватъ отоци — прѣстени, които сж много характерни и лесно се познаватъ.

Всичката дървесина подъ отока е разрушена и растението изсъхва или крета и не дава доходъ.

Казахме по-горе, че Агрилуса унищожавя половината отъ реколтата всѣка година. Да, това е не само вѣрно, но ние сме вече прелъ свѣршенъ фактъ, че неговото развитие е отишло до такава степенъ, че само бързи и ефикасни мѣрки отъ страна на държавата ще спасятъ положението. За да бѣда по-ясенъ, ще илюстрирамъ това си твърдение съ следнитѣ факти:

1. На 14 ноемврий т. г. прегледахъ розовитѣ градини на с. Розово, Казанлъшка околия, които сж разположени отъ дветѣ страни на шосето Розово-Горно градище и намѣрихъ срѣдно на метръ розовъ храстъ по 25 стебла, а броя на отоцитѣ т. е., леговищата на ларвитѣ на агрилуса, по 15 на метръ. На много мѣста броя на отоцитѣ надминаваше броя на стеблата. Защото не е рѣдкость, когато на едно стебло се намиратъ по 4—5 отока, разположени отъ най-долната частъ на стеблото до върха на разклонението.

2. Въ гр. Казанлъкъ единъ стопанинъ, който имаше повече отъ 20 декара розова градина, а получаваше само отъ 1000 до 2000 кил. цвѣтъ отъ цѣлото това пространство, предприе подновяване на розовата си градина като изкорени повечето розови храсти, за да добие посадоченъ материалъ. Следъ като прочисти получения материалъ по нашитѣ свѣти отъ отсцитѣ на агрилуса, отъ изсъхналото и заболѣло отъ други причини, той едва можа да насади 4 декара. Ако бѣше направено по строго прочистване, то едва ли щѣше да насади 2 декара нова розова градина.

3) На западъ отъ гара Джбово, Казанлъшко, край Вѣренската рѣка, се намиратъ най-много отъ розовитѣ градини на с. Джбово и с. Вѣтрень. Впечатление прави, че и дветѣ села претендиратъ, че розовитѣ имъ градини въ тази мѣстность сж отлични и че тамъ именно били най-добритѣ розови градини въ околията. Вѣрно е, че мѣстото е отлично. Но какво е състоянието на розитѣ въ това мѣсто? Отъ свѣденията, които съмъ добилъ за срѣдния доходъ отъ тѣзи градини, той не надминава 100 кил. на декаръ, а една добра розова градина трябва да даде най-малко 300 килогр. цвѣтъ на декаръ. Ето ви психология, която е присъща на българина, да се задоволява съ най-малкото, като се приспособява къмъ

такива рози, е слабо: липсва му свежестъ и дава малко масло.

существоващото положение и не търси подобрене въ нищо. Жалкото е, че розопроизводителитѣ гледатъ съ най-голяма индиферентностъ на тези печални факти и мислятъ, че това е въ естествения редъ на нѣщата, т. е. че паразититѣ по розитѣ имъ и по другитѣ земеделски култури сж обикновено явление и много наивно ви казватъ, че „то врѣмето го създава и че като хване една люта зима, то ще се изгуби“. Да се чудишъ ли, да се смѣешъ ли! Това е отгвора на народа, въ чиито рѣце е най-голямото богатство на страната — Земята.

Мнозина съзнаватъ че агрилуса е вреденъ. Но когато имъ даватъ съвети, какъ да се борятъ съ него, тѣ каратъ по своему — т. е. ритватъ съ кракъ нападнатия коренъ, счупватъ го и го захвърля на края, като мислятъ, че съ това е онищожено насѣкото.

Тѣ не подозиратъ че отъ захвърления храстъ се излюпува опасното насѣкомо и напада пакъ розовитѣ имъ градини.

БОРБА СЪ АГРИЛУСА

Борбата съ това насѣкомо не е твърде лесна работа. Опититѣ, направени до сега за онищожаване или прогонването му не сж дали задоволителни резултати. Единствениятъ начинъ за борба остава досега извѣстния, т. е. изрѣзване на отоцитѣ и изгарянето имъ веднага. Изрѣзването трѣбва да се извършва два пѣти презъ годината и то когато растенията сж безъ листа. Първото почистване трѣбва да се извърши на есенъ — преди заравянето на розитѣ, а второто на пролѣтъ веднага следъ откриване на розитѣ.

Отъ това не се разбира, че презъ останалата частъ на годината ще трѣбва да щадимъ живота на агрилуса, напротивъ винаги, когато намѣримъ отоци, трѣбва да ги изрѣзваме и изгаряме. Есенното и пролѣтно почистване се препорѣчва, тогава по-лесно се забелѣзватъ отоцитѣ, защото растението нѣма листа. Изрѣзването ще се върши съ остраножика, като първиятъ отрѣзъ ще се направи около 5 см. подъ отока, а втория около 20 см. надъ отока. Това трѣбва да се съблюдава, защото въ края на втората година насѣкото пробива отъ вътре и изхвърква на около 15—20 см. надъ отока. Ако рѣжемъ близко до отока, съ това нищо не постигаме, защото насѣкото остава въ върховата частъ на стеблото и ако не се изгори, или се употреби за посадоченъ материалъ, насѣкото се пренася наново по розитѣ.

Освенъ изрѣзване на отоцитѣ по розитѣ, трѣбва да се изрѣзватъ сж щитѣ и по шипкитѣ. Шипкитѣ сж главнитѣ посредници за агрилуса и за това налага се тѣхното изкореняване, ако има такива наблизно.

Борбата обаче съ агрилуса не може да бжде борбасамона отдѣлния стопанинъ. — Тази борба трѣбва да бжде съв-

мѣстна, обща — а за това се налага създаване на закони, които подъ страхъ на глоби да заставятъ всѣкиго, който има розова градина, да взема участие въ борбата, като премахне тия опасни врагове на розата изъ розовитѣ си градини.

ЩИТОНОСНАТА ВЪШКА.

(*Diaspis rosae* Bé)

Ако разгледаме отъ близо едно стебло отъ роза нападната отъ щитоносната въшка ще забележимъ че то е покрито съ много пѣпчици отъ различни голѣмини. Ако съ острието на ножче подедемъ крайчето на една отъ тѣзи пѣпчици, ще се отхлупи една луспица, щитче, подъ което се намира малка плоска мека животинка която натисната и премазана изпуска червеникава течностъ. Това е самото насекомо. Въ други пѣпчици, подъ луспитѣ, освенъ животинката има и ситенъ желтеникавъ прашецъ, това сж яйцата на въшката. Покривката на пѣпчицата като щитъ предпазва и животинката и нейнитѣ яйца. Отъ тамъ носи името си щитоносна въшка.

Казахме по-горе, че пѣпчицитѣ иматъ различна голѣмина, по голѣмитѣ и по валчести, женскитѣ въшки сж, които иматъ отъ 2—2½ м. м. дължина, а по малкитѣ, продълговатитѣ, които достигатъ до 2 м. м. дължина сж мъжкитѣ щитоносни въшки, а най-дребнитѣ като просени зърна, които се забелѣзватъ презъ зимата, сж най-младитѣ.

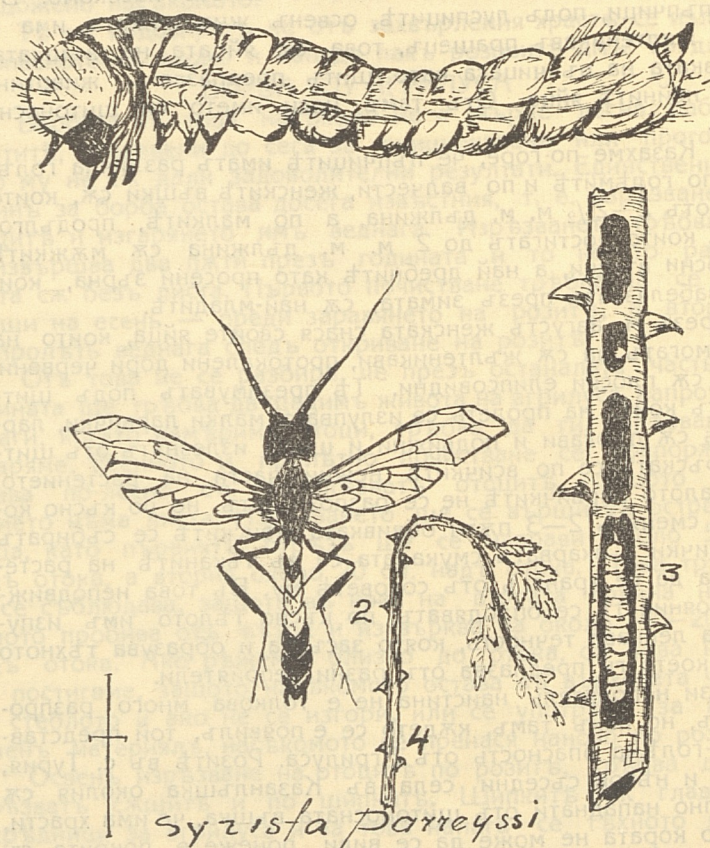
Презъ м. августъ женската снася своите яйца, които на цвѣтъ могатъ да сж жълтеникави, протокалени дори червени. Яйцата сж плоски елипсовидни. Тѣ презимуватъ подъ щитчето отъ които на пролетъ се излупватъ малки ларвички, ларвичкитѣ сж пѣргави и подвижни и щомъ излезнатъ отъ щитчето прѣскаатъ се по всичкитѣ нежни части на растението. Въ началото ларвичкитѣ не се разпознаватъ, но по късно когато си сменятъ 2—3 пѣти обвивката женскитѣ се събиратъ на групички и вкарватъ смукалата си въ тъканитѣ на растението за да се хранятъ отъ соковетѣ му. Въ това неподвижно състояние тѣ се оплодяватъ; по късно тѣлото имъ изпуска една лепкава течностъ, която засъхва и образува тѣхното щитче, което ги предпазва отъ разни неприятели.

Този неприятелъ наистина не е толкова много разпространенъ, но пакъ тамъ, кждето се е появилъ, той представлява по-голяма опасностъ отъ Агрилуса. Розитѣ въ с. Турия, П. Баня и нѣкои съседни села въ Казанлъшка околия сж така силно нападнати отъ щитоносната въшка, че има храсти, на които кората не може да се види, понеже е покрита съ този неприятелъ. Насѣкомитѣ се хранятъ отъ сокътъ на розата. Нападнатия отъ тая въшка розовъ храстъ слабѣе, крета и не дава нормаленъ прирѣстъ. Цвѣтето, добито отъ такива рози, е слабо: липсва му свежестъ и дава малко масло.

Борбата съ този неприятел е по-лесна. Състои се въ пръскане на розитѣ презъ есенъта и пролѣтъта съ 10% раз-
творъ отъ карболинеюмъ.

Sirista pareyssi до 1922 — 23 год. този неприятел не е съставлявалъ голѣмъ интересъ освенъ че се е съобщавало частично за него. Отъ основаването обаче на опитното поле по розовата култура, кждето започна системно проучване на всички болести и неприятели по розитѣ, този неприятел, поради неговата биология и устройство съставлява голѣмъ интересъ за приложната ни ентомология и розовата ни индустрия. *Sirista pareyssi* е оса. (Двойно увеличена)

Възрастната женска има на края на абдомена, (на задни-
щата си) два здрави закривени единъ къмъ други шипа,

които образуватъ подобно на клещи. Презъ м. юний насѣ-
комото хвърчи пѣргаво по храститѣ и търси млади едного-
дишни лѣтораста, на които кацва 5—10 см. подъ върха съ

глава нагорѣ; тогава обхваща лѣтораста, съ клещитѣ си започва да врѣзва, като отваря и свива шиповетѣ така, че врѣзва нѣжния лѣторастъ на дълбочина до сърцевината му, следъ което спуска по едно яйце въ отворения вече входъ. Следъ нѣколко часа върха на така наранения лѣторастъ увѣхва, навежда се малко и образува нѣщо като въпросителна, но не изсѣхва. Скоро отъ яйцето се излюпва ларвичка, която започва да се храни лакомо и се движи съ глава на-
долъ, като унищожава сърцевината и се спуска до разклонението (близо до земята) на лѣтораста. Това интересно явление може да се наблюдава лесно отъ вънъ, тъй като лѣтораста пожелтѣва и изсѣхва до тамъ, до кждето е стигнала ларвата. (Тукъ ларвата е увеличена 4 пѣти).

До края на м. септемврий ларвата достига до 2 см. дължина и щомъ опре до главното стебло, отъ кждетое покаралъ нападнатия лѣторастъ, не отива по-надолу, а се връща обратно и на 5—10 см. отъ крайната точка си свива лѣговище за да се обърне въ какавида. Презъ цѣлата зима прекарва така обзита въ една нѣжна прозрачна обвивка, докато се трансформира въ възрастна оса. Следъ това, къмъ края м. май, прояжда стената на лѣтораста до легловището си и то тъкмо на мѣстото. кждето се е свила главичката на ларвата. Има случаи, когато, и да има отворъ на противоположната страна, не излиза отъ тамъ, а прояжда новъ отворъ.

До каква степенъ този неприятел може да се счита като опасенъ за розовата ни култура ще зависи отъ мѣр-
китѣ, които ще се взематъ противъ него. До преди 2 години тази оса нападнаше повече бѣлата роза, днесъ обаче тя не е рѣдкостъ и по червената.

Причината за да напада повече бѣлата роза, споредъ нашитѣ наблюдения е, че по нея почти липсватъ бодли, особно по върховетѣ на лѣтораститѣ, а при червената роза тъкмо противното, — лѣтораститѣ сж така изобилно покрити съ бодли, че насѣкомото не може да намѣри мѣсто кжде да кацне и снесе своето яйце.

БОРБА.

Единствениятъ начинъ на борба противъ това насѣкомо остава изрѣждането на нападнатитѣ лѣтораста и то още въ най-раната възраст, за да не се даде възможностъ на насѣкомото да се развие и онищожи цѣлия лѣторастъ.

Този начинъ на борба нѣма да се отрази толкова зле за розитѣ, защото следъ отстраняване на върха съ ларвата, лѣтораста отъ останалитѣ пѣпки се развива и остава, когато при агрилуса изрѣждането остава надъ земята и се онищожава цѣлото растение.

ХОБОТНИЯ БРЪМБАРЪ

(*Rhynchites hungaricus* Herbst.)

Това малко бръмбарче, едва достига половин сантиметър на дължина понякога обаче се явява като голъма неприятел на розитѣ. Превъ 1909 и 1910 година загубата отъ това бръмбарче е била отъ 50% до 80% отъ реколтата въ различни местности.

Благодарение на това, че неговото опустошително действие е повече периодическо, т. е. явява се презъ години, то иначе вредата отъ него ще бжде застрашителна. Вредата се нанася главно на цвѣтнитѣ пѣпки, като ги пробива или прекъсва, дръжката имъ и не имъ дава възможност да цвѣнатъ.

Тѣлото на хоботното бръмбарче е черно, освенъ гръдното щитче и покривнитѣ крила, които сж червени. Обикновено бръмбарчето се явява когато розитѣ започватъ да оформяватъ цвѣтнитѣ си пѣпки. Оплодяването на женското става къмъ срѣдата на розобера а малко по късно женската

снася яйцата си по полуотворенитѣ пѣпки въ предварително приготвени дупчици. Следъ като вкара яйцето залупва дупчицата, отгоре съ особено лепкаво вещество, и тогава се обръща, прегризва дръжката на самата пѣпка, която увисва и отминава на друга пѣпка. Следъ 8 — 10 дни отъ яйцето се излупва ларвичка, която изяжда вътрешността на пѣпката, а като порастне напуска пѣпката, отива и се зарава въ земята за да се превърне въ какавида. Тамъ какавидата презимува и се обръща на възрастна за да излезне напролетъ и продължи своята работа.

БОРБА ПРОТИВЪ НАСЕКОМОТО.

Борбата се състои: 1) въ събиране и изгаряне на нападатитѣ пѣпки въ които се намира ларвичката на насекомото. 2) Най ефикасното средство се състои въ пръскането на розитѣ съ бордолезовъ разтворъ, въ който трѣбва да се разтвори около 60 гр., на 100 литри, Парижка зеленина. Пръскането не само ще унищожи бръмбарчето но ще предпази розитѣ и отъ розовата ръжда. Пръскането презъ време на розобера съ разни миризливи и отвратителни препарати не е за предпочитане, тъй като това може да се отрази неблагоприятно върху качеството на розовото масло.

ЛИСТНИТЪ ВЪШКИ ПО РОЗАТА

(*Siphonophora rosa* é L)

Листнитѣ въшки по дърветата и тази по розата могат да се сравнятъ съ крастата по животнитѣ, които постоянно дразнятъ и смучатъ соковетѣ на нападателното растение. Презъ м. май, юни и по късно когато растението има най буйно развитие, върховетѣ на младитѣ лѣтораста се силно покриватъ отъ зеленитѣ въшки, които впили своитѣ смукалца въ тъканята на растението причиняватъ сериозна вреда въ развитието на розитѣ. Понякога тѣ унищожаватъ отъ 20% до 30% отъ цѣлата реколта като не позволяватъ на цвѣтнитѣ пѣпки да се развиятъ и да цвѣнатъ. Освенъ това тѣ спжватъ и самото развитие на розитѣ, лишаватъ ги отъ нормаленъ прирѣстъ и съ отнемане голѣма частъ отъ соковетѣ растението не може да натрупа резервнитѣ хранителни материали за следующата година.

Мжжкитѣ въшки сж крилати а женскитѣ сж безъ крила. Следъ оплодяването на женскитѣ тѣ снасятъ яйцата си по нападатитѣ отъ тѣхъ части на растението. Татъ тѣ презимуватъ и напролетъ отъ яйцата се излупватъ малки ларвички, които следъ като съблекатъ кожата си 4 пѣти (въ продължение на 1 месецъ), достигатъ пълната си възраст и могат да се оплодяватъ. Това е първото поколение. Женскитѣ могат да раждатъ малкитѣ си живи, безъ тѣ да сж биле сплодени отъ мжжкитѣ въшки. Новороденитѣ женски могатъ, следъ като станатъ възрастни, да раждатъ малкитѣ си пакъ живи, както тѣхнитѣ майки. Това размножава не продължава презъ цѣлото лѣто, стига да има добри условия за тѣхното развитие. Отъ пролетъта до есента може да имаме до деветъ поколения. Споредъ изчисленията направени отъ естествоизпитателитѣ намерено е, че една женска може да роди отъ 30 — 40 малки въшки: въ втората генерация ако вземемъ само 30 по 30 ще получимъ 900 въшки, въ третата генерация ще имаме 27000 въ петата 24300000.

предъ шестата 729000000 въшки и т. н. Благодарение на това, че голѣма частъ отъ тези биватъ унищожавани отъ разни

неприятели, какъвто е случая съ личинката на *Coccinella septempunctata*, и отъ атмосферните влияния, иначе тѣ биха унищожили всички нападнати растения.

БОРБА СЪ ВЪШКИТЪ

Борбата трѣбва да почне щомъ забележимъ тѣхното появяване, за да не имъ дадемъ възможностъ да се увеличаватъ. Най ефикасната и ефтина борба съ лиснатитѣ въшки не само по розитѣ а и по всички други дървета се състои въ напрѣскване на нападнатото растевие съ емулсия, разтворъ отъ обикновенъ сапунъ.

Приготвянето на разтвора става по следния начинъ:

Взима се по възможностъ черенъ или зеленъ сапунъ, ако нѣма такъвъ, може да се употреби и обикновения за пране сапунъ. Взима се 1 кгр. сапунъ, нарязва се като талашъ на ситно и се поставя въ 5 литри горѣща вода за да се разтвори. Следъ като се разтвори добре сапуна и премине въ течностъ налива се още 45 литри хладка вода за да се получи 50 литри течностъ. Прѣскането се извършва съ обикновена лозова прѣскачка. Сапунения разтворъ прониква презъ поритѣ на тѣлото въ вътрешността и разлага клет-

китѣ на животното. Ако къмъ така приготвения разтворъ прибавимъ тютюнева отвара, разтвора става още по-силенъ и ефикасенъ.

РАЗМНОЖАВАНЕ НА МАСЛОДАЙНАТА РОЗА

Единствениятъ начинъ, по който сж размножавали и размножаватъ нашитѣ розопроизводители маслодайната роза е по вегетативния начинъ, т. е. чрезъ използване на храсти отъ стари розови градини. Размножаването на розитѣ чрезъ семе е почти неизвестно у насъ. Този начинъ е не само не приложимъ, но и твърде бавенъ. Освенъ това въпросъ е, дали отъ семе ще се получи сжщия видъ роза, отъ които сж взети семената. Поводъ за това ми съмнение ми даде и опита, който отъ 3 години вече е заложенъ въ Държавното Опитно Поле по розовата култура. Единствениятъ материалъ, досега отъ семе, е само бѣла роза. Отъ червената роза, при най-голѣмитѣ грижи които до сега се полагаха не можа да се добие нито едно растение. Всѣка година се маркиратъ съ хиляди цвѣтове отъ най-добритѣ на червената роза и се оставятъ да дадатъ семе, но всички почти окапватъ преждевременно не оплодени. Така че и за напредъ си остава да засаждатъ нови розови градини по първия начинъ. Отъ 8—10 год. насамъ маслодайната роза претърпѣ доста сериозна криза. Само за 5 год., отъ 1915 до 1920 год., изчезнаха повече отъ 30 декара, розови градини, а тоза, което остана, е толкова лошо, поражено отъ болести и неприятели, че едва ли може такъвъ материалъ да се използва за насаждане нови розови градини безъ да окаже сериозно влияние върху бѣдшето развитие и състояние на младата розова градина. Следъ като се покачи цената на розовия цвѣтъ презъ миналитѣ 2—3 години, забелѣзва се едно раздвижване между розопроизводителитѣ. Интересътъ къмъ тази култура расте особено въ Карловска околия, кждето розата бързо се възтановява и заема старото си положение. По качество обаче и тамъ културата не е такава, каквато трѣбва да бѣде. Тамъ както въ Казанлъшко и въ другитѣ околии поради липса на посадоченъ матереалъ използватъ за засаждане на розо и градини храсти, които въ повечето случаи иматъ повече отъ 50 годишна възраст. Въпрѣки това, тѣзи стари храсти се продаватъ на баснословно високи цени. При това положение, на купувача е твърде свидно да изхвърли даже най-негодното отъ закупенитѣ храсти. Той употребява всичко, даже и отоцитѣ на агрилуса.

На това положение трѣбва да се тури край. Трѣбва незабавно държавата да се притече на помощъ на това население, което живо се интересува отъ тази култура, като

осветъ лозовитъ, овощнитъ, черничевитъ и проч. разсадници се открятъ и нѣколко розови разсадника, кждето да се произвежда здравъ вкорененъ розовъ материалъ. А на старитъ розови градини (гюлища), които сж нищо друго освенъ страшни разсадници на разни болести и неприятели, да се направи щателно прочистване и изгаряне на негодния материалъ.

При една обиколка на една млада 2 годишна розова градина, чийто стопанинъ минава за голѣмъ експертъ по розовата култура, се намѣриха на всѣки метъръ срѣдно по 8 заразени стебла отъ *Agrilus viridis*. Повечето отъ тѣзи стебла личаха отъ далече, понеже бѣха изсъхнали, а на останалитъ листата бѣха жълти. Заразата не бѣше дошла отъ съседнитъ градини, защото на близко нѣмаше такива, а бѣше пренесена при засаждането съ посадочния материалъ. Посадочниятъ материалъ навѣрно е билъ почистенъ, но колкото и щателно да се почиства, все пакъ заразени стебла могатъ да бждатъ пропуснати. Пълното почистване на материалъ може, да стане само тогава, когато земледѣлецътъ престане да мисли, че това е обикновено явление, „така е било и ще бжде“. Земледѣлецътъ трѣбва да свикне въ случай на ненормални явления не само по розовата култура но и по всички други растения каквито отглежда, да иска помощта на агрономи, на специалисти или на оногова, който има по-голѣма практика и разбирания. Не бива да се чака, когато болестта или неприятеля сж се много развили, защото борбата тогава е трудна и придружена съ по-голѣми разходи, по нѣкога и не възможна. Каза се порано, че при засаждане на нова розова градина посадочниятъ материалъ се взима отъ нѣколко стари розови градини, чийто рози сж вече полуизсъхнали. Такъвъ материалъ трѣбва клонче по клонче да се прегледа като всичко сухо и съмнително трѣбва да се изгаря. Оставятъ ли се сухитъ изрѣзки, на края до новата розова градина, то въ случая не сме направили нищо, защото червеитъ (ларвитъ) отъ агрилуса се намиратъ вътре, и по късно (къмъ май и юни) се обръщатъ на възрастни (хвъркати), преяждатъ и излизатъ навънъ, та отиватъ по младитъ розички и снасятъ яйца, отъ които се излупватъ нови ларвички и нападатъ на ново розовата градина. Другиятъ начинъ за размножаване на розитъ е чрезъ вкоренени едногодишни рѣзници. Този начинъ се практикува въ франция за маслодайнитъ рози, а у насъ при декоративнитъ рози.

ПОДРѢЗКА НА МАСЛОДАЙНИТЪ РОЗИ

Подрѣзката на розитъ, или както още се казва *подмладяване на розитъ*, е нововъведение у насъ. Този на-

чинъ на отглеждане на розитъ се практикува въ Франция и други европейски държави, кждето розата се отглежда за добиване на розово масло или розова вода. За пръвъ пжтъ се въвежда у насъ въ Държавното опитно поле въ гр. Казанлъкъ презъ 1926 год.

Подрѣзката на розитъ се състои въ следното. — Всѣка есенъ, преди заравянето на розитъ се изрѣзватъ всички стебла по розитъ, които сж по-стари отъ една година, като се внимава да се оставятъ само по-силнитъ едногодишни лѣторасты, които сж покарали отъ коренитъ или отъ най-долнитъ пжпки на старитъ стебла. Следъ като се отстрани старото, направя се прегледъ на останалитъ едногодишни лѣторасты и най-слабичкитъ, кривитъ, или недоразвити се изрѣзватъ.

Подрѣзката трѣбва да се извърши съ секаторъ — ножица — и то по възможность гладко и безъ чепове.

Така почистенъ и подготвенъ трендафила се заравя както се прави съ старитъ трендафили. На следующата пролѣтъ, следъ като се открятъ розитъ, всички лѣторасты се привеждатъ надолу, преплитатъ се съ върховетъ единъ въ други така че на цѣлия редъ се дава едно хоризонтално положение, около 15—20 см. надъ земята. За по-правилно извършване на тази работа приведенитъ лѣторасты, кждето има нужда се привързватъ съ рафия — (лика), като се разпредѣлятъ така, че лѣтораститъ да не се свързватъ по нѣколко заедно, а всѣка по отдѣлно т. е. тѣ да сж на разстояние единъ отъ други. Въ мѣста, кждето нѣма опасность отъ измръзване на розитъ и не се заравятъ на есенъ, подрѣзката и привеждането могатъ да се извършатъ едновременно. Всичката тази работа може да се извърши на есенъ или на пролѣтъ, но понеже презъ есенъта има повече свободно време, то за предпочитане е тя да се извърши на есенъ или презъ зимата.

Преимущества на така отглежданитъ розови градини сж следнитъ:

1. Отстранява се старото, което по-лесно заболява и носи заразата по младитъ лѣторасты.
2. Съ отстраняване на старото се предизвиква буенъ растежъ въ розитъ, — покарватъ повече издѣнки отъ коренитъ и долната частъ на старитъ лѣторасты.
3. Съ привеждане въ хоризонтално положение едногодишнитъ лѣторасты, всички пжпки отдолу и горе се освѣтляватъ еднакво отъ слънцето, вследствие на което се развиватъ всички пжпки на лѣтораста отъ върха до дъното и по този начинъ се увеличава дохода отъ розитъ; когато оставенитъ да се развиватъ право нагоре; само върхнитъ пжпки се развиватъ, а въ останалитъ които сж на сѣнка оста-

ватъ спящи, недаватъ цвѣтъ и сж изгубени за розопроизводителъ.

4. Като отстраняваме старото ние извършваме единъ видъ кесме т. е. подмладяваме розитѣ всѣка година. А изрѣзания материалъ може да се употреби за засаждане на нови градини.

5. Добитиятъ розовъ цвѣтъ отъ такива подрѣзани рози е по-едъръ, по-соченъ, по-доброкачественъ и по маслодаенъ.

Последното преимущество съобщаваме на читателитѣ си подъ резерва, тъй като този опитъ трѣбва да продължи и се изпита при нашитѣ условия, за по дълго време, преди да съобщимъ резултати отъ него.

БЕРИТБА НА РОЗОВИЯ ЦВѢТЪ

При срѣдна височина 400 м. надъ морското равнище розитѣ започватъ да цѣфтятъ къмъ 15 май, а казанитѣ се поставятъ къмъ Св. Кирилъ и Методий т. е. къмъ 24 май. Има мѣста обаче, които се намиратъ на по-голѣма височина въ старопланинската и срѣдногорската вериги, кждето розитѣ започватъ да се развиватъ на пролѣтъ по късно. Цвѣтенето въ такива мѣста започва по нѣкога 20 дни по късно отъ горепоменатата дата. Това е отъ голѣмо значение за онѣзи фабриканти, чийто фабрики за преработване на розовия цвѣтъ сж построени въ подножието на такива мѣстности — тѣ иматъ възможностъ да пребиратъ цвѣта както отъ низкитѣ, така и отъ високитѣ мѣста и въ последствие варенето продължава съ 5—10 дни повече, отъ което пъкъ инвентаря на такива фабриканти се рентира по добре. Периодътъ за беритбата на розовия цвѣтъ зависи изключително отъ климатическитѣ условия въ дадена мѣстностъ; главно отъ валежитѣ презъ време на цѣфтенето. Цвѣтенето ако времето е вѣтровито ясно и топло безъ дъждове, може да свърши въ 10—15 дни; или обратно, при хладно, облачно и дъждовно време, беридбата може да продължи до 30 дни.

Качеството на набрания цвѣтъ ще зависи изключително отъ състоянието на времето презъ беридбата. Ако презъ време на розобера, както казахме и по-горе, преваляватъ често дъждове и има обилна роса по розитѣ всѣка сутринь, не сомо че процента на маслото ще е по-голѣмъ, но и качеството му ще е по-добро.

Освенъ че влажниятъ климатъ благоприятствува за богатата реколта на розово масло, отъ голѣмо значение е и времето презъ което се обира розовия цвѣтъ. Въ никой случай не бива де се чака да огрѣ слънцето и тогава да почне беридбата. Берачитѣ трѣбва да почватъ въ 4 ч. сутринь, т. е. щомъ започнатъ да се виждатъ и различаватъ цвѣтоветѣ отъ

листата, и да не продължава по-късно отъ 10 часътъ преди обѣдъ. Прибрания цвѣтъ презъ това време е най-богатъ на розово масло. Загуба нѣма да настъпи за обрания цвѣтъ по-късно, само ако времето е облачно и росата се дига късно отъ розитѣ. За да се запази стойността на розовия цвѣтъ до изваряването му, цвѣттътъ не бива да се разхвърля по земята или другаде на открито мѣсто. Обраниятъ цвѣтъ трѣбва да се държи до изваряването му въ човали и то на сѣнка, — въ никой случай не бива да се държи на слънцето или на вѣтъра. Когато се набира голѣмо количество цвѣтъ и е неудобно да се тѣпчи и държи въ чували, тогава най-удобно и запазено е то да се държи въ влажни изби при слабо освѣтление на тънъкъ пластъ, не повече отъ 20 см. Набраниятъ розовъ цвѣтъ презъ деня не бива да се остави за следущия, день защото губи своята масленостъ и не покрива разходитѣ направени по неговото изваряване. Не бива да се употребява съвършено прѣсенъ цвѣтъ при дестилирането, а да се държи 2—3 часа следъ обирването въ човали, кждето започва слаба ферментация и загрѣване. Опититѣ сж установили, че така дестилиранъ цвѣттътъ дава повече и по-доброкачествено масло. Важно е така сжщо да се знае и кои цвѣтове трѣбва да се обиратъ всѣка сутринь. Пъпкитѣ на кичестата роза цвѣнватъ по бавно отъ пъпкитѣ на пулестата роза, ето защо, ако чашечнитѣ листа сж още здраво прилепнали върху венечнитѣ листа, то такива цвѣтове трѣбва да се оставятъ за следущия день, и трѣбва да беремъ само отворенитѣ и полуотворенитѣ цвѣтове. Когато се срѣщатъ изъ гюля и корени отъ пулестата роза, тогава всички полуотворени даже и малко отворени пъпки трѣбва да се обиратъ, защото такива пъпки щомъ ги напече слънцето и лѣхне вѣтъра тѣ се отварятъ и до идущата сутринь тѣ изгубватъ своята масленостъ и окапватъ. Често пжти следъ обирването на цвѣналитѣ рози, ако врѣмето е топло, до вечерята се явяватъ нови цвѣтове. Въпреки това, тѣ не бива да се обиратъ а да се оставятъ за следна сутринь, защото тѣ ще бждатъ освежени отъ хладния нощенъ въздухъ и сутриньната роса, — тѣ ще дадѣтъ повече масло, отъ колкото ако ги оберемъ презъ горещинитѣ на по-първия день.

Въ заключение на казаното до тука по беридбата на розовия цвѣтъ може да дадемъ още следното предупреждение, т. е. че розовата градина може да е отлична, времето презъ розобера сжщо да е благоприятно и да обещава богатата реколта, незнаемъ ли обаче кога да приберемъ цвѣтоветѣ и какъ да ги запазимъ до тѣхното дестилиране непременно ще изгубимъ голѣма частъ отъ розовото масло.

ДЕСТИЛАЦИЯ — (ПРЕРАБОТКА НА РОЗОВИЯ ЦВЪТЪ ВЪ РОЗОВО МАСЛО).

До скоро дестилирането на розовия цвятъ ставаше по най-примитивенъ начинъ, какъвто населението е познавало отъ преди 100 години. Необходимиятъ инвентаръ при дестилирането на розовия цвятъ по стария начинъ се състои главно отъ единъ казанъ, една каца, една съединителна тенекиена тржба и нѣколко шишета, отъ които едни сж приспособени специално за дестилираната вода, а други за получаване на маслото.

Формата на примитивнитѣ казани, употребявани въ цѣлата област на розовата култура, е почти една и сжща. Тази форма не е една случайностъ, а резултатъ на столѣтна работа на поправяне и налучване. Формата на казаня е почти стабилна, и всѣко отклонение отъ нея се отразява зле върху количеството и качеството на розовото масло. Ето защо даже голѣмитѣ аламбици при модерната дестилация сж изработени почти по формата и типътъ на старитѣ казани, само че лулата (ржжава) на модернитѣ казани се спуска къмъ хладилника подъ голѣмъ наклонъ.

Срѣдната вмѣстимостъ на старитѣ казани е отъ 100 — 120 литри вода и има следнитѣ размѣри:

Височина до 1'10 метра съ капака.

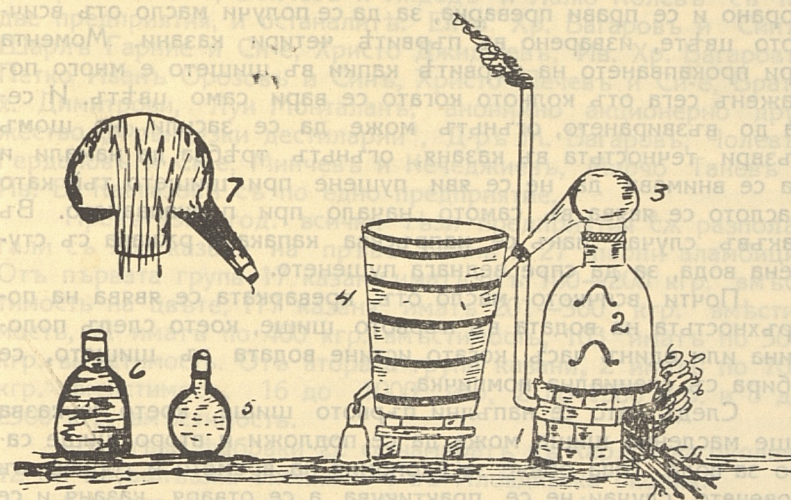
Диаметъра на дъното до 80 см.

Диаметъра на гърлото отъ 20—22 см.

Капакътъ има сферическа форма отгоре, а на долната страна има отворъ съ точенъ размеръ както гърлото на казаня. Отъ едната страна на капака се намира ржжава, който се спуска подъ 45° жгълъ и при нагласяването на казаня капака посрѣдствомъ този ржавъ се съединява съ една тенекиена тржба, която минава презъ хладилника, на края на която се поставя шишето за вода или за розово масло. Освенъ формата на казаня, отъ голѣмо значение е и формата на самия капакъ и неговото устройство. По важностъ частитѣ на капака могатъ да се раздѣлятъ на 4: 1). Устата (гърлото), което има сжщия размѣръ, както гърлото на казаня; 2). Темето (горната обла частъ); 3). Легеня и 4) Ржжава. Посрѣдствомъ гърлото капака се съединява съ казаня и предава паритѣ въ капака, които се охлаждатъ по стенитѣ и се стичатъ въ легеня. Легеня, както е посочено на долната фигура, е най-важната частъ отъ капака. Той прибира охладенитѣ пари та тѣ вмѣсто да се върнатъ пакъ въ казаня, отиватъ право въ ржжава на капака. Ржжава предава обрнатитѣ въ течностъ пари на съединителната тржба, която минава презъ студената вода на кацата и се стичатъ въ шишето.

Самиятъ процесъ при дестилирането се състои въ следното:

Казаня се поставя на специално приготвена пещъ, която има формата на казаня (валчестъ). Нейната височина не бива да надминава 45—50 см. отъ огнището до дъното на казаня. Въ казаня се налива първо 5—10 литри вода, тогава се поставя 10—12 клр, цвятъ и се претѣпква. Налива се още вода съ смѣтка на всѣки килограмъ цвятъ да се падне най-малко по 4—5 литри вода. Повече отъ 5 литри вода на 1 килограмъ цвятъ не бива да се налива, защото по този начинъ се увеличава процента на стеаероптена въ маслото, а съ това се намалява стойността на розовото масло. Следъ това се пос-

1) пещъта, 2) казаня, 3) капака, 4) кацата (хладилника), 5) маслено шише, 6) шише за розова вода, 7) капака въ разрезъ на който на долната частъ въ лево се вижда легеня който събира охладенитѣ пари и ги праща въ лулата.

тавя капака чието гърло и ржавъ добре да се намѣстятъ и прилепнатъ въ гърлото на казаня и въ съединителната тенекиена тржба. На дветѣ съединителни мѣста се навиватъ добре намазани въ лепкава прѣстъ (червена глина) платнени колани, за да ограничатъ всѣкакво пропускане на паритѣ отъ казаня. На края на съединителната тржба се поставя шишето и се превързва съ чисто парче платно (трижгълна кърпа). Превързката се поставя да предпазва отъ напращване и да спира изпарението на дестилираниятъ материалъ въ шишето.

До възвизането на казаня огъня се засилва, но щомъ прокапе въ шишето, огънятъ трѣбва да се отдрѣпне и да се поддържа така, че да не се явява никакво пушене при връзката, т. е. на края на тржбата. Ако се появи пушекъ, веднага трѣбва да се напръска малко студена вода по капака и по ржжава и да се намали огъня. Презъ всичкото време на

дестилирането водата въ кацата трѣбва да се поддържа студена.

Силният огънь може да причини и кипване, което е крайно нежелателно. Въ продължение на единъ и половина часа или най много въ два часа се свършва дестилирането на материяла въ казаня и се събиратъ всичко 2 стъкла (шишета) съ розова вода, въ която се съдържа розовото масло, което обаче не се вижда още. Следъ изваряването на 4 казаня, цвѣтъ т. е. събирането на 8 шишета съ розова вода, тази вода се налива въ казаня, безъ цвѣтъ, нагласява се казаня както порано и се прави преварка, за да се получи масло отъ всичкото цвѣте, изварено въ първитъ четири казани. Моментата при прокапването на първитъ капки въ шишето е много по-важенъ сега отъ колкото когато се вари само цвѣтъ. И сега до възвирането, огънятъ може да се засили, но щомъ възври течността въ казаня, огънятъ трѣбва да намали и да се внимава да не се яви пушене при шишето тъй като маслото се явява въ самото начало при прокапването. Въ такъвъ случай пакъ се напрѣсква капака и ржкава съ студена вода, за да спре веднага пушенето.

Почти всичкото масло отъ преварката се явява на повърхността на водата въ първото шише, което следъ половина или единъ часъ, когато истине водата въ шишето, се обира съ специална помпичка.

Следъ като се напълни първото шише, което се казва още масленно шише, може да се подложи и второ шише само за вода. Това обаче за економия на времето и гориво въ повечето случаи не се практикува, а се отваря казаня и се слага въ водата 10—12 килогр. розовъ цвѣтъ и работата продължава пакъ както въ първия случай.

До Тука описахме на кратко дестилирането на розовия цвѣтъ по стария начинъ съ малкитъ казанчета което е преобладавало до преди 20 години.

До 1905 година дребното фабрично производство бѣше изключително въ ржцетъ на розопроизводителитъ, и бѣше стигнало върха на своето развитие. Броя на старитъ розоварници (гюлапанитъ) презъ сжщата година е стигналъ 2798, а броя на малкитъ казанчета заложили въ тѣзи розоварници е билъ 13128. Търговцитъ до това време купуваха розовото масло направо отъ земледѣлцитъ розопроизводители, безъ тѣ да взематъ каквото и да е участие въ фабрикуването на този скъпъ артикулъ. Около това време обаче започва появяването на модерното, едрото фабрично производство на розово масло. Развитието на едрото фабрично производство се е наложило не само отъ економически съображения а и отъ това че при него добитото розово масло е по-доброкачествено. Съ развитието на модерната дестилация броятъ на ста-

ритъ розоварници и употребата на малкитъ казанчета постепенно намалява; така напримеръ презъ 1926 година числото на розоварницитъ спада до 303, съ около 2300 малки казанчета, а броя на модернитъ дестиларии презъ сжщата година стигна 36. Презъ 1927 година тѣ се увеличиха 38.

Тѣзи модерни дестиларии сж притежание на 23 частни фирми и акционерни дружества а именно: Шипковъ и С-ие, акционерно дружество съ петъ предприятия; Христо Христовъ и Ботю Папазооглу и С-ие съ по четири предприятия; Ботю Митовъ, Тодоръ Хр. Христовъ, Антонъ Папазовъ, Велизаръ Багаровъ и С-ие, Бончевъ и Кидодъ и Лалю Колевъ съ по две предприятия, и останалитъ: Енчо Хр. Багаровъ и Синъ, Шарлъ Гарни и С-ие, Христо Джиджевъ, Ив. Хр. Багаровъ, Петко Иванъ Орозовъ и Синъ, Христо Печевъ и С-ие, Братя х. Димитрови, Луи Монталанъ, анонимно акционерно дружество „Французки дестиларии“, Д-ръ М. Багаровъ, Чолевъ, Гердановъ и С-ие, Минчевъ и Кечеджиевъ, Мирчо Таневъ и Ив. В. Кавгазовъ съ по едно предприятие.

Презъ 1927 год. всички тѣзи предприятия сж разполагали съ 368 казани на пръвъ огънь и 27 парни аламбици. Отъ първата група 17 казани иматъ отъ 100—200 кгр. вмѣстимостъ на цвѣте, 177 казаня иматъ 201—300 кгр. вмѣстимостъ, 71 иматъ по 400 кгр. вмѣстимостъ, 103 иматъ по 500 кгр. вмѣстимостъ. Отъ втората група казани, 2 иматъ по 700 кгр. вмѣстимостъ, 16 до 1000 кгр, 2 до 1500 кгр. и 8 до 2500 кгр. вмѣстимостъ.

Отъ тѣзи фабрики 22 се намиратъ въ Карловска околия, 12 въ Казанлъшка околия и 4 въ Пловдивска околия.

Споредъ сведенията на Пловдивската Индустрiална Камара, вложения капиталъ въ тѣзи индустриални предприятия възлиза на 100603874 лева, разпредѣленъ както следва: 1) За мѣста върху които сж застроени фабрицитъ и нуждното пространство около тѣхъ — 4770,000 лева; За постройки 36,015000 лева: за машинария, и инсталация и пр. 59,818,874 лв.

Освенъ горнитъ 38 предприятия, тукъ таме извъ областта на розовата култура се издигатъ вече и кооперативни модерни розоварници, кждето членоветъ кооператори, подъ строгия контролъ на държавата дестилиратъ собственото си цвѣте. Такива кооперации презъ последната година е имало въ следнитъ села:

Кредитна кооперация „Роза“ — с. Рахманлии, Пловдивско; кредитна кооперация „Съгласие“ въ с. Чехларе, Чирпанско; Кредитна кооперация „Взаимностъ“ въ с. Медово, Чирпанско; Кредитна кооперация „Надежда“ въ с. Остра Могила, Ст. Загорско; Кредитна кооперация „Пчела“ въ с. Радомиръ, Чирпанско; Земледѣлско спестовно заемно дружество „Напредъкъ“ въ с. Арапово, Карловско; Кредитна коопера-

ция „Балканска Роза“ в село Мраченик, Карловско; Земледѣлско спестовно взаимно дружество в с. Горно-Кюселери, Карловско; Кредитна кооперация „Роза“ в гр. Клисуре, Карловско; Кредитно кооперативно сдружение „Пробуда“ в с. Розово Казанлъшко; Кредитна кооперация „Подкрепа“ в с. Казанка, Ст. Загорско; и Кредитно кооперативно спестовно дружество „Бждаще“ в с. Голѣмо-село, Казанлъшко.

Дестилирането на розовия цвѣтъ в кооперативнитѣ розоварници става на правъ огънъ в голѣми модерни казани, но понеже не всички кооперации разполагатъ съ нужния брой такива то на много мѣста се прибѣгва и до малкитѣ казанчета. Презъ 1927 год. сж биле употребени всичко 78 казани отъ следната вместимостъ на розовъ цвѣтъ: 29 малки казанчета до 15 килограма, 14 казаня отъ 120—150 кгр., 18 казаня отъ 200 кгр., 2 казаня отъ 250 кгр., 6 казаня отъ 300 кгр. и 9 казаня отъ по 400 кгр. вмѣстимостъ. Парното дестилиране в Кооперативнитѣ розоварници още не е застъпено. Вложения капиталъ в инвентара на всички кооперации възлиза на 2639523 лева а капитала вложенъ в мѣста възлиза на 1,376,600 лева.

Отъ цѣлото производство на розовъ цвѣтъ презъ 1927 год., което се равнява на 9782665 кгр., модернитѣ дестиларии сж преработили 6879078 кгр. т. е. $\frac{2}{3}$ отъ цѣлото количество; 700000 кгр. цвѣтъ е преработено отъ кооперациитѣ, а останалото количество, около 2300000 кгр. е било преработено съ малкитѣ казанчета отъ самитѣ земледѣлци—розопроизводители. За преработване на горното количество цвѣтъ, било чрезъ дестилиране или чрезъ екстрахиране, сж биле употребени следнитѣ материали: 14890 куб. м. дърва, на приблизителна стойностъ 3,081,950 лева, 170000 кгр. каменни въглища за 230000 лева и 34025 литри бензинъ или нефтъ за 528700 лв. и 3642 литри минерални масла за 91,740 лв., или всичко за гориво и масла изразходвани сж биле само отъ фабрикантитѣ 3,032090 лв. За заплати на технически персоналъ е изразходвано 1,312,700 лв. а за надници на работници и работнички 2522800 лв. или всичко 3835000 лева. При кооперациитѣ за технически персоналъ сж изразходвани 56,000 лева, а за работници 214238 лв., за гориво и други материали 333539 лв. или всичко 604244 лева.

Отъ казаното до тука се вижда че нашата розова индустрия в последнитѣ нѣколко години се толкова много разрастна и модернизира, че не Франция съ своя Грасъ или Германия съ своя Лайпцигъ представляватъ вече тази индустрия, а България съ своя скромна „Розова долина“. До като в Франция ежегодно се дестилира около 2000000 кгр. розовъ цвѣтъ в българската „Розова долина“ презъ 1927 год. се дестилираха близо 10,000,009 розовъ цвѣтъ отъ про-

чутата роза, Rosa Damascena, която не е надмината още отъ никоя роза в свѣта.

Rosa Damascena е намѣрила в нашата скромна България най-подходящи условия за развитие и излъчва най-благоуханната меризма, която се чувствува еднакво в Парижъ, Берлинъ, Лондонъ, Нюйоркъ и другаде. Нейното бждаще отдавна е предназначено стига да се намѣрятъ по-добри патриоти българи които да я подкрепятъ.

ПРОДАЖБА НА РОЗОВИЯ ЦВѢТЪ И НА РОЗОВОТО МАСЛО.

Цената на розовия цвѣтъ е нестабилна. Нѣма друго земледѣлско произведение, на което цената да е толкова вариабилна. Тя зависи не толкова отъ външния пазаръ, а отъ предлаганията на вътрешнитѣ индустриалци и фабриканти на розово масло. Ето вече редъ години единъ французки синдикатъ излиза съ позиви и апелира къмъ българскитѣ розопроизводители в смисълъ тѣ да не искатъ повече отъ 8 лева на килограмъ червенъ розовъ цвѣтъ, предъ видъ на това, че по-високата цена може да създаде конкуренция в странство, която ще се отрази твърде зле, дори може да застраши българската розова индустрия. На тѣзи предупреждения обаче нашия земледѣлецъ не може да се съгласи, тъй като тѣ не изхождатъ и не отговарятъ на нашитѣ условия и заявяватъ, че ако почитаемия Синдикатъ искрено желае закрепването на тази индустрия въ насъ, то желателно е да се направи анкета, която да обхваща основното проучване на производството на този продуктъ при нашитѣ условия, за да се види, каква е костуемата му цена. Само така може да се дойде до едно безпристрастно заключение, което ще гарантира една износна цена за розовия цвѣтъ на нашия розопроизводителъ.

На долната таблица се дава цѣната на розовия цвѣтъ презъ миналитѣ 26 години.

Черв. р. цвѣтъ		Черв. р. цвѣтъ	
1900	0.15 лв.	1914	0.43 лв.
1901	0.10 "	1915	0.25 "
1902	0.14 "	1916	0.20 "
1903	0.15 "	1917	0.20 "
1904	0.15 "	1918	0.60 "
1905	0.15 "	1919	0.60 "
1906	0.20 "	1920	4.00 "
1907	0.20 "	1921	4.00 "
1908	0.22 "	1922	4.00 "
1909	0.25 "	1923	4.00 "
1910	0.40 "	1924	6.00 — 8.40

1911	0:36	1925	8:00 — 16:00
1912	0 60	1926	12:00 — 14:00
1913	1:00	1927	12:00 — 16:00

Цената на розовия цвят през последните 2—3 години събуди интереса на розопроизводителите и засятата площ ежегодно се увеличава. Като се има предвид, че средното производство отъ дек. до 1920 година не надминава 250 кгр. или по цената 12 лв. каквато сега се получава, т. е. 2400 лева приходъ на декаръ, ще видимъ, че този доходъ е задоволителенъ, но не и голѣмъ. Ако тази цена се стабилизира и флактуирането премахне, тогава въ по малко отъ 10 год. розовата култура ще придобие едно цвѣтуше състояние, което ще се отрази твърде благоприятно за едно 200000 хилядно население въ областта. Всѣки опитъ обаче да се намали цената на 8 лева за килограмъ цвѣте ще засади розопроизводителя да престане да засажда нови розови градини и да изкоренява старите, а това положение ще се използватъ само отъ развиващата се конкуренция въ странство.

Желателно е следователно да се направи всичко възможно да се закрепимъ тази индустрия, която представлява гордостъ за всеки българинъ.

Търговията съ розово масло въ странство. Тя е изключително въ ржцетъ на голѣмите български фабриканти на розово масло. Въ началото на 19-то столѣтие търговията съ розово масло е ставала чрезъ Цариградъ. Къмъ средата на това столѣтие обаче мѣстните търговци сж успѣли да търгуватъ направо съ Виена и Букурещъ. Следъ освобождението на България търговците експортъри започватъ да предлагатъ направо на Парижъ, Лондонъ, Нью-Йоркъ и другде. Напоследъкъ французката парфюмерна индустрия се явява главенъ консуматоръ на българското розово масло, после съединените щати на Америка, тогава Англия, Германия и други. Самата продажба между розопроизводителя дестилаторъ и Търговеца става по общо приетата мѣрка „Мускалъ“, която се равнява на 5 грама. Цената на маслото се изчислява въз основа на неговата точка на замръзване или така нареченото „Дередже“. Да предположимъ, че пазарлъка е направенъ по 15 лева за дереджето; тогава 15 лева по градуситъ при които маслото замръзва за 3 минути, да предположимъ при 16° C), $15 \times 16 = 240$ лева, или $15 \times 18 = 270$ лв. и т. н. ще бжде цената на 5 гр. масло. Този начинъ на продажба и методъ на изчисление, не винаги се прилага, защото често пжти качеството на маслото се случва да е долно, а точката на змръзването (дереджето) да е фиксирано. Вториятъ начинъ на продажба е чрезъ така наречената експертиза. Има хора, чието обоняние отъ дълга практика е толкова

обработено, че при помирисване на мострата познава приблизителното качество на маслото. Съ такава експертиза обаче често пжти се злоупотрѣбвява.

Търговията съ розово масло въ странство става на довърля или въз основа на анализа. Личните връзки на търговците съ фирмите въ странство играятъ най важната роль въ продажбата на розовото масло. Средниятъ експортъ на розово масло въ кологоами за миналите нѣколко десетилѣтия е било както следва:

1886 — 1895 год. — 3011 килогр.

1896 — 1905 „ — 4150 „

1906 — 1915 „ — 4892 „

1917 — 1920 „ — 2393 „ (за 5 години).

Средната цена на продаденото масло за миналите нѣколко десетилѣтия е било както следва:

1886 — 1895 е било по 545 лева

1896 — 1905 „ — 533 „

1906 — 1915 „ — 1457 „

Презъ 1919 година стига 14350 „

1920 „ — 15000 „

До 1924 „ — 20000 „

Презъ 1925, 926, и 27 г. стига 50000 — 65,000 лева.

Съ казаното до тукъ ние извършихме само елементаренъ дългъ къмъ една народна гордостъ, каквато е розовата ни култура. Природата е била твърде щедра да скъта нейде въ кръстопжтя на двата свѣта („дивитъ балкани“) приютъ за най-възвишеното цвѣте на земята — Розата.

А на изнурения погледъ на нашия розопроизводителъ, който се лута и търси своето щастие въ култури неподходящи за неговата земя, старателно да прочетъ и приложи наставленията, дадени въ тази книжка и тогава той може да бжде сигуренъ, че неговиятъ трудъ нѣма да отиде напраздно, а ще получи най-голѣмъ доходъ отъ всички други култури. Прочие на работа, за да възтановимъ на нашата родина най-хубавия неинъ кжтъ, нейната величественна „Розова долина“ съ която се гордѣемъ въ цѣль свѣтъ!

КАЛЕНДАРЪ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА СЕЗОННИ РАБОТИ ВЪ РОЗОВАТА ГРАДИНА.

Януарий и фервуари.

Почти нищо не може да се върши през тѣзи месеци, освенъ ако врѣмето позволява и почвата не е замръзнала стопанина може да започне съ изкопаване на рововетѣ (хендецитѣ) за засаждане на нова розова градина. За да си помогне на своята работа той може да почне съ почистване на сухитѣ и заболѣли клонки по стebelata.

Мартъ.

Презъ този месецъ трѣбва да почне наторяването съ оборски торъ. Къмъ края на месеца ще почне изораването и откриването на розитѣ. Ще трѣбва да се направи едно щателно почистване на розитѣ отъ сухо и отъ отоцитѣ на агрилуса. Който ще засажда нови градини до края на месеца трѣбва да подбере материала, да го почисти и да го засади. Ще се извърши също и първото зимно прѣскане на розитѣ тѣ 2% бордолезовъ разтворъ.

Априлъ.

Ако врѣмето не е позволило да се извършатъ някои работи презъ мартъ, тѣ трѣбва да се извършватъ въ началото на този месецъ. Презъ този месецъ започва престягането на кацитѣ, калайдисване на казанитѣ, поправка на водопровода и всичко което е свързано съ дестилиране на розовия цвѣтъ. Къмъ 15 се извършва второто прѣскане съ 0.5% бордолезовъ разтворъ.

Май.

Довършване на започнатата работа по дестилирането. Къмъ 18—20 се залагатъ казанитѣ и се започва дестилирането. Извършва се втората копань, и третото прѣскане на розитѣ съ 1.5% бордолезовъ разтворъ.

Юний.

Презъ първитѣ 10—15 дни отъ месеца продължава дестилирането. Инвентаря по дестилирането ще се измие почисти изсуши и постави на запазено мѣсто. Веднага следъ свършване на розобера трѣбва да се направи една дълбока орань за да се разкъртятъ отжпканитѣ междуредия а следъ това да се прекопае и разбиятъ буцитѣ на ситно. До 20 на този месецъ трѣбва да се извърши четвъртото прѣскане съ 15% бордолезовъ разтворъ.

Юлий.

Едно преораване съ планета или прекопаване плитко съ мотика трѣбва да се извърши къмъ края на месеца. Ще се извърши и последното прѣскане съ 1.5% разтворъ.

Августъ и септемврий.

По едно преораване съ планета презъ месецитѣ е достатъчно.

Октомврий.

Къмъ края на месеца ще почне почистването отъ сухо и заболело, особено старателно трѣбва да се почисятъ отоцитѣ на агрилуса.

Ноемврий.

Извършва се последната орань и заравянето на розитѣ.

Декемврий.

Презъ този месецъ почти нищо не може да се работи, освенъ ако позволява врѣмето може да почне обръщане на мѣстата предназначени за нови розови градини.

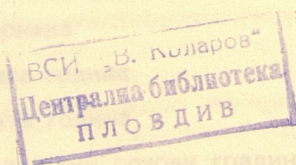
СЪДЪРЖАНИЕ:

1. История
2. Описание на маслодайните рози
3. Климатъ
4. Почва
5. Състояние на розовата ни култура
6. Пресъздаване на розовата ни култура
7. Изборъ на мѣсто
8. Реголване
9. Засаждане на нова розова градина
10. Врѣме на посаждането
11. Засаждане на материяла
12. Грижи презъ първата година
13. Грижи презъ втората година
14. Обработване на възрастни розови градини
15. Обработка на розитѣ следъ розобера
16. Планетъ
17. Ръчна или машинна обработка
18. Подобрение и подновяване на старитѣ розови градини
19. Заравяне на розитѣ
20. Торене на розитѣ
21. Болести
22. Какъ действува ржждата върху листата на растенията
23. Средства за борба противъ ржждата
24. Резултати отъ пръскане съ бордоледовъ разтворъ
25. Неприятели

26. Размножаване на маслодайната роза
27. Подрязка на маслодайната роза
28. Беритба на розовия цвѣтъ
29. Дестилация
30. Продажба на розовия цвѣтъ и розовото масло
31. Търговия
32. Календаръ за извършване на сезонни работи въ розовата градина
33. Таблица за износа на розовото масло
34. Литература

ЛИТЕРАТУРНИ:

1. Partumery and Essential oil Record, vol. 16 august 1925.
2. Списание на Земледѣлскитѣ изпитателни институти въ България год. III кн. I
3. Потекло и развой на розовата Индустрия въ България. 1900 год.
- 4) Отчетъ на Пловд. Индустр. Камара 1927 год.
5. Болести и неприятели на розата К. Беринконфѣ.

Износъ на розово масло отъ 1890 до 1926 година

Износътъ на българско розово масло по количество въ различни страни презъ различни години е било както следва

Име на държавитѣ	И С П Р А Т Е Н О																																				К О Л И Ч Е С Т В О												В Ъ		К И Л О Г Р А М И											
	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926																									
	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.	кгр.																									
Австрия	}	89	8	6	8	15	24	64	23	23	106	93	22	38	64	23	23	75	23	48	16	12	5	13	3	17	10	47	307	48	—	1	—	24	12	22	1	40																								
Унгария																																																														
Чехославия																																																														
Англия		184	34	34	—	1	466	680	686	707	633	1174	472	521	1054	472	891	1094	791	1141	1039	734	572	533	341	659	705	—	—	—	3	387	517	195	230	68	156																									
Германия		177	3	59	161	161	425	693	583	481	360	568	345	518	1017	853	714	1113	788	760	1237	1185	1594	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																								
Белгия		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	3	—	—	—	—	—	—	—	0.020	1	3	5	6																								
Гърция		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.475	0.100	—	—	0.020	—	—	—	—	—	—	—	0.050	—	—	—	5																							
Даня		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8																									
Испания		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	5	—	—	—																									
Италия		2	—	1	—	2	2	—	—	7	3	9	12	20	36	19	20	38	38	44	27	31	17	9	13	26	59	—	—	—	53	—	—	3	13	0.375	13																									
Норвегия		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	—	—	—	—	—	—	—	5																								
Полша		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																								
Ромжния		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																								
Русия		18	—	—	4	22	80	102	47	134	155	202	119	127	272	163	238	279	215	183	184	180	153	134	177	132	353	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																									
Съед. Щати Амер.		—	—	143	—	—	—	—	12	380	716	849	760	850	1467	809	1641	1524	1140	827	832	640	525	576	207	980	13	3	—	—	—	1179	806	292	924	1606	623	415																								
Турция		1212	363	75	25	154	478	495	680	872	583	896	564	573	393	579	230	357	439	77	289	99	4	25	3	0.270	—	0.255	10	—	27	2	8	1	—	—	—	1																								
Франция		1180	26	216	21	336	1564	1271	1151	761	1033	1548	728	1011	1870	1435	1529	2517	1870	1422	2336	1686	1483	1707	989	1137	1343	—	—	—	280	2518	839	1340	1427	2485	1183																									
Холандия		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	2	1	—	16	—	—	—	—	8	31	42	20	29																									
Швейцария		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	146	117	35	1227	1470	1132	363	65	67	—	30	103	74	153																									
Швеция		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.250	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2																								
Други държави		2	2696	2405	25.0	2427	82	7	10	75	6	17	5	18	27	32	30	21	40	64	93	116	89	—	—	0.080	—	—	—	—	—	10	2	1	6	28	3																									
		2864	3130	2943	2749	3118	3122	3312	3192	3730	2594	5346	3027	3676	6210	4384	5316	6118	5302	4566	6053	4683	4531	4268	1874	2990	5013	1535	1449	514	1608	3790	1705	2547	3535	3310	2131																									